

BÁRSONY ISTVÁN
TRÉFÁS TÖRTÉNETEK

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-78-8 (online)
MEK-13594

TARTALOM

Schlick és Wrack
Bús az magyarnak élete
Egy tábornok, aki sír
Futtatás a homokon
A hamis eskü
Kis kúnok
Fog az átok
Izgalmas párbaj
Bakterek
Nagynéném Budapesten
Mit gondolhatott az az ember
A szerelmes őzbak
Történet a becsületről
A nénike tanácsa
Éjféli kocsikázás
Gedő kasznár úr, és Ráski, az írnoka
Károly

Schlick és Wrack

I. SCHLICK.

A nap úgy sütött, mintha fizették volna érte. Arcomról patakzott a veríték. A kánikula dőzsölt rajtunk. Peres, a kondás, maga is a híd alá bújt, nemcsak a malacai. Ott sár volt, meg árnyék.

Mi pedig csak ballagtunk ketten a komával, aki majdnem épp úgy lógatta a nyelvét, mint Schlick, a félszemű vizslánk.

Ez a Schlick a legnagyobb szabású gazember, aminőt valaha láttam. Művésze a tettetésnek és lépten-nyomon kitalál valamit, amivel becsapjon bennünket. Néha sántaságot tett; fölemeli az egyik hátulsó lábát s szomorúan kocog mögöttünk. Erre azt várja, hogy így kiáltok föl: „nini, koma, szegény Schlick megsántult, ma nem lehet vadászni!” Schlick az ilyen beszédet jól érti s ravasz hunyorgatással sunyít rá. Úgy tetszik nekem ilyenkor, mintha kajánul mosolyogna, amint a fejét lecsüggeszti és maga elé dohog. Ha odahívom magamhoz és mondom neki: add a lábadat, - keserves, halk nyöszörgéssel engedelmeskedik. Fájdalmasan tűri, hogy tapogassam, símogassam „beteg” testrészét. Néha följajdul, mintha mondaná: ott fáj, ott! Mi aztán sajnálkozunk és megállapodunk abban, hogy minden hiába, ma nem lehet vadászni, mert Schlicknek fáj a lába.

Ezt kivált olyankor tapasztaltam, ha a komával vadászgatunk együtt. Most is így volt. Schlick egyszerre megsántult. Nem szóltam, de tudtam, hogy csak alávaló szédelgés tőle az egész. Mert gyűlölte a komát s ahol csak tehetette, lenézte és elfordult tőle.

A koma tudniillik gyöngé lövő, de annál többet eszik. Nincs arra eset, hogy a szeredásban maradjon valami, ha ő egyszer elkezd elemózsiázni. Schlick akkor mindig koplal, mert még a kenyér héját is megeszi a koma. Próbáltuk már vele, hogy kétszerannyi ennivalót pakkoltunk a számára. Mindegy volt. Azt is megette az utolsó morzsáig. És látszott rajta, hogy azért még enne, ha volna mit. Így hát csak a rendes porciót vittük. Schlicknek a koma mellett úgyis koplalnia kellett. És ezt megjegyezte az élelmes kutya.

A koma ma különösen elemében volt. Elhibázta volna a gránáriumot is; de azért minden lövése után biztatta Schlicket: „apport! hozd el!” Egy félóraig is elkerestette vele a semmit. Hiába láttam a saját szememmel, hogy beleduplázott a fogoly falkába, anélkül, hogy egy is leesett volna, azért ő csak apportírozgatott. Most is kijelentette, hogy legalább is három fogoly hullott le „maustodt”, s minthogy Schlick nem értett vele egyet: szidta.

Különös módon tudta szidni. Kimeresztette a szemét s elkezdett sunnyogva lopódzani a szegény kutya felé, ahogy a lepkefogó gyerek szokta, amikor a kalapját ráborítani készül valami pillangóra. Aközben szemrehányólag mondogatta: „Nem láttad? Hát csakugyan nem láttad? Bitang! Állat! Kutya!... Hát micsoda orrod van? Bezzeg, ha sült szalonna volna a fűben! He!...”

Ilyenkor Schlick a lába közé kapta a farkát s elkezdett hátrálni. Folyvást visszapislogott a koma felé, aki egyre azt hajtotta: „apport!...”

A koma végre is belenyugodott abba, hogy Schlick végképp tehetségtelen vizsla, s ezt ki is jelentette. Schlick, - ő tudja, hogyan, - kitalálta az ilyen beszéd értelmét; én legalább fogadni mernék rá, hogy így volt, mert ahányszor a koma gyalázta: fölborzolta a szőrét s gyűlöletes szemeket vetett rá.

Hogy a komával ne kelljen vadásznia, új meg új furfangot eszelt ki. Egyszer pláne azt szimulálta, hogy nyavalyatörős. Amikor megúnta hallgatni, hogy: „apport-apport!”... levágta

magát a földre s elkezdett rángatózni. Még tajték is jött a szájából. A koma azt hitte, megveszett s ijedtében ráfogta a puskát. Schlicknek se kellett több. Fölugrott, mintha sose lett volna baja, s vágatva iramodott hozzám, - a hátam mögül morgott a komára.

Tulajdonképpen ekkor értettem meg, hogy minő nagy huncut.

Olyan bolondnak tetszett előttem a dolog, hogy a világért sem árultam volna el. Hisz' ezzel a kutyával még sok mulatságom lesz, gondoltam magamban.

Otthon kilopott a konyhából egy darab spékelnivaló szalonnát; lenyelte, aztán hamar kifeküdt az árnyékra, mint akinek semmi köze sincsen a konyhához. Egyszer csak veri a bent settenkedő kuvaszt a szakácsné s bőszen kiabálja: „kell szalonna? kell?!” Schlick félszemmel arra bandzsított, de egyébiránt meg sem mozdult.

Másnap éppen akkor kezdtem megfigyelni, amikor becsalogatta a másik kuvaszt a konyhába. Valósággal hívta. Ehhez különben értenek a kutyák.

Bodri bement vele, s egyszer csak látom, hogy Schlick kotródik kifelé valami zsákmánynyal. A pajtását ott hagyta kezesnek. Azt is csakhamar megverték ő miatta.

Velem is megpróbálta egyszer, hogy vadászaton váljék bénává. Egy szép falka fogoly szállott be a vágás egyik sűrűbb részébe, ahol sok volt a vadkomló. Azon Schlick csak nagyon nehezen tudott keresztül vergődni, de hát kénytelen volt vele.

Küldöm: „keresd! hozd el!”

Rám néz, azzal a fájdalmas bamba nézéssel, amit már ösmertem. Mintha azt mondta volna: „de hát nem sajnálsz? Nézd, szegény Schlick beteg, már megint beteg!” - És csakugyan emelgetni kezdte a lábát.

Dühbe borultam.

- Ejnye, te akasztanivaló, hát engem is baleknek nézel, mint a komát? - Puff!... jót huztam rá a kutyakorbácssal.

Hogy kiegyenesedett!... Már semmi baja sem volt. Megértette, hogy velem nem lehet a bolondját járatnia. Attól fogva úgy keresett, hogy öröm volt nézni. Persze, hogy békítésül és jutalmazásul kijárt neki a része az elemőzsiából.

A koma egyszer furcsán járt vele.

Nagyszerű álma volt, - már mint a komának, - ha egyszer amúgy istenigazában horkolni kezdett, reggelig se hallgatott el vele. Októberben sneffeztünk az erdőn s kint háltunk a kerülőházban, nehogy a rossz úton fölboruljunk s még kitörjük valaminket. A koma egész éjjel hánykolódott, el nem tudtam képzelni, mi baja. Hajnalban morogva gyújtott gyertyát, s akkor láttam, hogy a pokrócot keresi, minthogy fázott. Csípős volt az őszi éjszaka, s elkelt volna a meleg takaró.

Csak hogy a pokróc sehol sem volt s a koma végre káromkodni kezdett.

- Talán be se hoztad, - jegyeztem meg együgyűen.

Összeszidott. - Ne beszélj bolondokat! Csak nem vesztetted meg, hogy télvíz idején be ne takarózzam. (Mindig hajlott az ilyen túlzásokra, amilyen az, hogy októberben télvíz van.)

Kerestük a pokrócát sokáig; végre megtaláltuk. Schlick aludt rajta, az ágy alatt. Bizonyosan lecsüngött volt az ágyról a pokróc vége s az élelmes kutya lassankint az egészet lehuzta magához.

A koma megint szidta: „Bitang! Állat! Kutya!”...

*

Schlick vagy nyolc esztendőn át szerzett nekünk sok ilyenfajta mulatságot, azonkívül, amivel a vadászterületen kedveskedett.

Hovatovább vesztett lokomotív gyorsaságából, s végre olyanná vált már, mint a döcögő omnibusz. Nagyon megvénült a jámbor, annyi viszontagságos esztendő során.

Végre is a pákosztossága vitte a másvilágra.

Lenyelt a vágásban egy mérgezett falatot, amit az erdész a rókáknak szánt, s attól kinyújtózott.

A koma volt az egyetlen, aki nem sajnálta.

II. WRACK.

D. Berti így mondta el a Wrack történetét:

„Nagyon megszorultam vadászkutya dolgában. Pedig jó kutya nélkül olyan az ember, mint a vak koldus vezető nélkül: csak tapogatózik.

Hírré tettem a bajomat; egy jó vizslakutyát kerestem megveszerte. Igértem érte fűt-fát, meg ráadásul egy malacos kocát. Egyszer nagysokára beállít hozzám egy erdészféle ember s hoz magával egy vizözönelőtti szörnyeteget.

Csunyának gyönyörű volt az ebadta vizslája.

Térdig lógott a füle s nagy, búskomor fejét álmosan lóbálta maga előtt. Egyre kaffagott, ha kellett, ha nem; a termete fölért egy dán doggéval, olyan nehézkes, és izmos vala. Hosszas, kávébarna szőrért örökké felborzolta a hátán, s ha az ember a szeme közé nézett, mindjárt morgott és vicsorgatta hozzá a fogát.

- Ihol a „jó vizsla”, - mondta az erdészféle ember.

Ráösmertem a német vizslák egy hasonlíthatatlan díszpéldányára. Ha Noé idejében volt német vizsla: akkor ilyen lehetett.

- Vizslának vizsla, azt látom, - mondok, - de jó-e?...

- Jöjjön ki az úr, próbáljuk meg -, szakított félbe az emberem.

Ez becsületes beszéd. Ez nem akar macskát zsákban árulni. Jól van, próbáljuk.

Kimentünk egy közel levő gázosba „Wrack”-kal. Amint a gazdája kieresztette, mintha kicserélték volna. A lompos nehéz állatból egyszerre fiatalvérű dalia lett. Nagyszerűen keresett. Ami vadat talált, megállotta. A nyúl után nem futott. Megtetszett a kutya.

Az ösmeretlen vadász ekkor rukkolt ki az igazsággal. Nem kell neki a malacos koca. Nem adja ő a kutyáját egy egész csürhéért sem. Hanem zálogban hagyja nálam. Adjak neki kölcsön huszonöt forintot. Amíg azt vissza nem fizeti, (úgy se lesz nagyon hamar) addig használjam a kutyát.

Megegyeztünk.

Az erdész elment s Wrack ott maradt nálam.

Másnap mindjárt kedvem támadt egy kis vadászatra. Vállamra vettem a puskát s híttam Wrackot. Kedvetlenül, gyanakodva, vonakodva kullogott utánam, akárhogy édesgettem. Hja, természetes, hisz' nem szokott még hozzám.

A területen is csak úgy oldalgott, settenkedett, semmi hasznát se vettem. Utóljára is el kellett szánnom magamat, hogy egyedül vadászom. Nem törődtem a murcos állattal, amely semmi-féle szép szóra sem akart hederíteni, sem hozzám jönni, sem szót fogadni. Mérgemben legjobbnak hittem, ha úgy teszek, mintha ő ott se volna. Elkezdtem bújni a gáz, hogy legalább egy rongy nyulat ugrassak.

Ugrattam is, meg is plézuroztam alaposan. Láttam, hogy száz lépésre se viheti a lövést, de minthogy a nagy siskafüben könnyen elveszthettem, s minthogy Wrackra egyáltalában nem számíthattam ma: kurta galoppban kezdtem loholni a nyulam után, hogy majd még egyszer belédurrantok s végképp elcsöndesítem.

Nagy dühös dobogás állított meg. Megfordulok. Hát látom Wrackot, amint vágatva, fél-öleket ugrik magasságban s keresi ő is, hogy merre lehet az én sebzett nyulam.

Eszembe jutott, hogy azt mondta az erdész, ne apportírozassak vele nyulat, mert ha a nyul-szőr az orrába megy s csiklandani kezd, akkor elkezdi ugatni, tüszkölni és szuszog leffeg estig.

- Marrs vissza, Wrack! Marrsss! - szólok neki.

Aki nem hallgat rám, az Wrack.

Utána eredek, hogy majd elverem a nyúlról, ha megtalálja. Egyszerre értünk oda. Ráförmedek s minthogy nem látom benne szándékát a szófogadásnak, más eszköz híján a puskámmal igyekszem zsákmányomtól visszatartani.

Ekkor hihetetlen dolog történt.

Wrack vad dühvel vetette magát a puskámra, amelyet, - minthogy félcsöve töltve volt, - fölfelé tartottam, s egy erős rántással kikapta kezemből.

A töltött cső kakasa még föl volt húzva, így hát nem mertem dulakodni a bestiával. Zavaronban inkább eleresztettem a puskát.

Wrack a farkát a lába közé húzta s gonosz tekintettel kezdett loholni a puskámmal, amelyet úgy vitt a szájában, keresztben, mintha sétabotot apportírozott volna.

„Wrack! Wrack! ta komm her! Wrack!”

A kutya visszafordult a fejével, de nem állt meg. Amikor fordult, a puska csöve mindig az ikrámnak szegeződött. Alig vártam, hogy megint elforduljon, hisz minden percben beleakadhatott a ravaszba valami szívós szederinda s akkor a puska elsül.

Elvégre Wrack elment. Megszégyenülve ácsorogtam egy helyben, sokáig. A gáz közt, a cserje irányában tűnt el a kutya. Most én mit csináljak?

Tanácsztalanul váraкоztam. Egyszer csak jön Wrack, magától, vissza, puska nélkül. Valahova eldugta drága lankaszteremet.

Vérszemet kaptam, szörnyű energiával kezdtem parancsolni a kutyának: „apport schön Wrack, apport!”

Minden reményem ellenére Wrack hirtelen megfordult, elloholt s néhány perc múlva hozta a puskát, ki tudja, melyik bokorból. De nem adta ide, hanem közönyösen, némi jelével a fitymálásnak, letette elém vagy husz lépésnyire.

Gyanakodva közeledtem; óvakodtam Wrackot újból megharagítani. Nem is háborgatott, engedte, hogy fölvegyem a puskát.

Nem képzelitek, fickók, milyen nagyot lélekzettem, amikor kedves puskám ismét a kezemben volt. Valóságos hálát éreztem Wrack iránt, ahelyett, hogy boszankodtam volna. Mert hisz igaz, hogy elvitte a lankasztért, de vissza is hozta szépen.

Hanem azért mégis kiábrándultam belőle s nem kértem többet a társaságából. Nem nekem való kutya volt ő. Annak a morózus erdésznek beválhatott, mert az tudott vele bánni, de én csak halálra boszankodtam volna, ahányszor kimentem volna vele.

Sok idő telt el s az én zálogos emberem nem jelentkezett.

A kutyájának semmi hasznát se vettem, ellenben megkeserítette az egész ház életét, mert sohasem lehetett benne bizonyos senkisésem, hogy mikor és miért ragad bele a lábaszárába. Én még ilyen kesernyés kutyát sohse láttam, amelyik úgy neheztelt volna minden semmiségért. Ha a szobába került, oda telepedett, ahova éppen neki tetszett, lett légyen az diván, ágy vagy szék. Ha aztán valaki el akarta kergetni bitorolt területéről, azt majd megette. Szegény feleségem sírva esküdözött, hogy ha meg nem lövöm, vagy el nem ajándékozom a hitvány dögöt, ő biz' megéteti.

Képzeltetek, milyen kapóra jött hát ebben a bajomban Gazsi pajtás, akinek ugyanaz volt a baja, ami nekem. Egy jó kutya kellett az istenadtának.

- Ihol a jó kutya, - mondok neki szerényen, - odaadom egy dupla puskáért.

Csak így mondtam a dupla puskát, hogy annál értékesebbnek tüntessem föl a német szörnyeteget. Hisz' ha ingyen igyekszem rákenni, mindjárt gyanút fog s megköszöni szépen. Pedig én magam is adtam volna már egy dupla puskát annak, aki szépszerivel el tudja csalni tőlünk.

Gazsi különös jó kedvében volt. Megbízott bennem s rögtön ott hagyta nálam a puskáját. Magával vitte Wrackot.

Hogy nem volt egy kis lelkifurdalásom, azt éppen nem mondom. Hisz először is nem volt az enyém az a kutya, csak zálogban volt nálam. Másodszor pedig már láttam Gazsit képzeletben legközelebbi vadászatán, hogyan kergeti Wrackot, mialatt az vígan apportirozza az ő puskáját.

Ezért a látványért egy házat adtam volna.

Két napig szélcsend volt. Harmadnap kopogtatnak az ajtómon, de még azt sem mondtam: „szabad”, már nagy dörömbölés közt nyílik a kilincs s bevágtat hozzám Wrack. Se köszön, se semmi, csak ugrik a divánra s ott összekuporodik. Utána egy parasztember jött be.

- Megkövetem a tekintetes urat, a tekintetes úr azt üzeni, - követem, - a tekintetes úrnak, hogy a tekintetes úr máskor ne tegye bolonddá - követem - a tekintetes urat és hogy - követem - tesszen visszaküldeni neki a puskát, mert a tekintetes úr nagyon haragszik a tekintetes úrra és hogy - követem - tesszen evvel a kutyával csak magamagába vadászni a tekintetes úrnak.

Mindjárt gondoltam, hogy ez lesz belőle s visszaadtam a puskát. Wrack elfoglalta régi birodalmát, a feleségem pedig elküldött titokban patkányméregért s vésztjósuló nyugalommal vette tudomásul, hogy Wrackkal újra megszaporodtunk.

Már most közönyössé kezdtem válni. Hozzon a jó sors ránk, amit tetszik, nem bánom, kiállom, gondoltam.

A jó sors pedig másnap ránk hozta az apósomat, aki még bolondabb szenvedélyes vadász volt, mint magam.

Mindjárt kiküldtem vadászni Wrackkal. Én is mentem vele, lógónak. Csak tessék-lássék-képpen vittem puskát, hogy az apósom, aki hirtelen haragu ember, semmit se sejtсен.

Gyalog mentünk s amikor a mezőn Wrack előre szaladt, apósom a kutyakorbácsával mindjárt nagy hadonászást művelt.

Egyszer, hogy hogy nem, talán csak a nagy kapkodásban, végigsuhintott Wrackon, abban a percben rajta termett a nagy fene kutya s mielőtt a vendég magához térhetett volna, leszedte a puskát a válláról, - vitte. Azt gondoltam, mindjárt megpukkadok nevetemben.

- Tyhüüüh! - jajongott az ipam.

Minél jobban kacagtam én, annál dühösebb lett ő.

Wrack pedig nem volt rábírható, hogy ideadja a haragvó embernek a puskát.

Apósom már féllábon ugrált mérgében s tüzet köpködött. Én leültem a fűre s letettem a puskámat magam mellé. Egyszer csak odaugrik az Orlandó furiozó s mielőtt megakadályozhattam volna, fölkapja a fegyvert, megtölti.

- Hé! te! ne bolondozzál! - ugrom föl megijedve.

- Wrack! Wrack! Wrack! hát nem jössz? hát nem jössz ide? Bestia! Luder! Huncfut! Nem? na jól van!! *Brumm-brumm!*

Nem akadályozhattam meg a katasztrófát. Wrack, szegény, kiszenvedett.

Apósom fújt, mint a gőzös, hogy korholni kezdtem, azt mondta, hallgassak, mert belém is belém lő.

A feleségem otthon elájult örömében s estére vendégséget csapott.

Másnap pedig, hogy minden jóban egyszerre legyen részem, beállít hozzám a rég holtak hitt erdész, a zálogos ember.

Elsápadtam, amikor megláttam.

- Eljöttem a kutyaért, kérem; itt hozom a huszonöt forintot.

Mit volt mit tennem, nagy szégyenkezve elmondtam neki az egész történetet s kínáltam a zálogra ráadásul egy jól tejelő riskát, csak ne feszegetse most már ezt a dolgot.

Megvakarta a fejét. - Ej-ej, szegény Wrack! Persze, no persze! Én is hibás vagyok, - szólott. - Mondanom kellett volna.

- Mit kellett volna magának mondani?

- Hát hogy úgy van tanítva a kutya, hogy aki rátámad, attól elvegye a puskát. Tetszik tudni, sok orvvadászszal volt dolgunk úgy kettesben, minekünk. Biz' én rászoktattam erre a huncutságra. Amint a puskás ember moccant, Wrack csak a puskáját igyekezett elszedni tőle. Lefegyverezte. De amint én a sípomba fújtam, rögtön hozta a puskát hozzám. Az úrnak is csak sípolnia kellett volna.

- Hja hékás! ha mi azt tudtuk volna!"

Bús az magyarnak élete

Penczi Gáspár ispán úr végül arra a meggyőződésre jutott, hogy igaza van az írásnak, amikor mondja: nem jó az embernek egyedül lenni.

A szent házasságra gondolt, ami annál természetesebb volt, mert csakugyan elkövetkezett az ideje, hisz' közelebb volt már a negyvenhez, mint a harminchoz. Aztán meg olyan embert, aki pusztán tanyázik, ott él, oda van kötve: feleség nélkül igazán nehéz becsületes sorban képzelné. A legény-ember ilyen állapotban züllik, pusztul, hisz senki sem viseli gondját; nincs, aki még egy inggombot is kellőképpen fölvarrjon neki; a kamarája meg egyre üres; ha tele volna is: kilopná a bejáró cselédség.

Így aztán Penczi megbizonyosodott arról, hogy asszony nélkül a helyzet tovább már nem igen tartható. Nem volt túlságosan válogatós, hamar megakadt a szeme a berki jegyző kisasszony-leányán, akinek az a híre volt, hogy nem is éppen szegény leány, visz majd az ura házához egy kis holmit, azonkívül mindenféle házi jószágot; tehénkét, malackát, aprómarhát. Meg vagy két egész telket örökségül.

Eljárogatott ilyenformán a jegyzőkhöz az ispán úr, még pedig, minthogy a pusztáról a faluba hosszú út lett volna a gyalogszer: egy könnyű kétkerekű talyigát használt erre a célra, amely elé befogatta Rárót, a keshedt fakót, s aztán maga hajtott a jegyzőkhöz, amilyen gyakran csak tehette, a gazdasági dolgok végeztével.

Rárót ugyan a legjobb akarattal sem lehetett volna összehasonlítani az amerikai ügetőkkel, de azért elég tűz lakozott benne. Volt egy pár jó tulajdonsága, amit kicsinyelni igazságtalanság volna. Például nem közönséges foku megbízhatóság jellemezte. Ha a gazdája megállította valahol s azt mondotta: „Ráró, csöndesen légy, itt várj rám békességgel, -” Ráró szótfogadott. Nyári munka idején akárhányszor elácsorgott egy árnyas fa alatt, ahová Penczi vezette a talyigával. Nem mozdult, csak éppen hogy a farkával csápol, így kergette magáról a legyet. Ha pedig Penczi a munkások nyomán gyalogolva, megúnta a dicsőséget, s a maga módja szerint egy éleset füttyentett (két ujját a szájába dugván), akkor a lovacska hátracsapta a fülét, fölkapta a fejét, fölébredt csendes tünődéséből, s szépen megindult a barázda mellett, arra, amerre a gazdája volt. Útközben jól ügyelt, hogy minden kátyút, árkot, akadályt elkerüljön, nehogy földüljön a talyiga, amelyen néha rajtfelejtette Penczi a puskáját. Így értették egymást s a lovacska annyira vitte, hogy ha a jegyzőektől vacsora után hazaindultak, ő vigyázott az egész úton, anélkül, hogy biztatni, vezetni, kormányozni kellett volna. Nagyon jól tudta a leg-sötétebb időben is, nincs-e zökkenő az úton; s ha megesett, hogy Penczi egy pohár borral többet ivott s elálmosodott, az se volt baj, mert Ráró úgy hazavitte, hogy csak akkor ébredt föl szűnyókálásából, amikor a tanyai kuvaszok otthon ugatni kezdtek s a talyiga megállott.

De ha nem volt is szó derültebb (vagy tán nyomottabb) hangulatról, a lovacska mindenkor résen volt s kifogástalanul viselte magát, úgy, hogy Penczi bátran elábrándozhatott apró útján. Ilyenkor az volt a szokása, hogy önfeledten kezdett dudorászni, mindjobban belemelegedett s csakhamar fenhangon fújta a nótáját. Ezt:

„Bús az magyarnak élete...”

Mindig ezt fújta és soha meg nem únta. Mást talán nem is tudott. De ezt nagyon értette, soha el nem hibázta.

Tetszett neki a saját hangja. Gyakran lehetett hallani esténként, amikor már minden elcsöndesült, hogy jön hazafelé a keresztesi ispán s danolja a pusztaságnak, ahol semmiféle rajtkapástól sem kellett tartania:

„Bús az magyarnak élete...”

Az bizony. De még csak akkor lett igazán bús, amikor behívták fegyvergyakorlatra. Tartalékos tiszt volt, de főhadnagy szeretett volna lenni, s vállalta az utólagos próbaszolgálatot. Most már le is mondott volna a dicsőségről; de röstelte, minthogy a jegyzőkisasszony is tudott róla s makacsul követelte rajta a második aranycsillagot.

A bevonulás tehát megtörtént, - gondolom hat hétre, - s a tanyai ügyeket ezalatt a szomszéd gazdaság tisztjének a felügyelete mellett az őrök vezette.

Ez az őrök pedig a Boglár Kanút volt, az imposztorságáról híres és nevezetes legény, aki rettegetésére tudott lenni mindenkinek, bolond tréfáival, amiken az esztét folyvást törte.

Ő volt az, aki a dákosi árendásnál kifúrta egyszer a falat s vízpuskával lövöldözött arra a vendégre, aki a dívánon feküdt.

Ugyancsak ő volt az, aki, mikor megbízták, hogy valami eljegyzési kártyát nyomasson (ha már éppen bemegy a városba), hát gyászkerettel rendelte meg a kártyát. Majd hogy föl nem bomlott emiatt a párti. Ő volt az, ki egy lakodalmon egeret eresztett a málészájú nagyböngös gallérjába. A cigányt csakhogy a nyavalya ki nem törte, de még a táncoló vendégeket is, amikor böngve rontott közéjük a more, s mintha hirtelen megveszett volna, a padmalyig ugrált.

És még száz efféle nyomta a lelkét Boglárnak.

Penczi azzal vált el tőle, hogy különös figyelmébe ajánlotta Rárót.

Gondját is viselte Boglár hűségesen. Ment vele mindennap a gazdaságba össze-vissza, s ugyancsak baja volt, hogy estefelé a fakó mindég erővel a berki útra akart rátérni. Az volt a járása, amikor a gazdája ült a talyigán.

Boglár egyet gondolt. Elkezdte dalolni azt a bizonyos jól ösmert nótát:

„Bús az magyarnak...”

S mikor odaért, hogy - „élete”, - akkor jól ráhúzott a csöndes állatra az ostorával.

Ráró elszörnyedt s ragadni kezdett. Nem volt ilyesmihez szokva. De a Boglár erős keze csakhamar megfékezte.

Másnap megint ugyanez a jelenet következett.

Boglár a réti híd tájékán elkezdte búgni: „bús az magyarnak... élete” - puff! - Ráró megint megkapta a magáét s elragadt ész nélkül.

Harmadnap már akkor kezdte a nyugtalankodást, amikor a nóta első hangját kiüvöltötte Boglár. Az ütest sem várta, csak ragadta a talyigát. Egy hét múlva elég volt, ha azt mondta Boglár: „Bús”, - Ráró abban a percben sárkánynyá változott.

Lehet gondolni, hogy megszokta ezt hat hét alatt, amikor végre Penczi előkerült.

Első szava az volt Boglárhoz: „Gondját viselte-e Rárónak?”

- De bizony gondját ám!

- No, maga derék ember. (Átadott neki száz szivart, megemlékezésképpen.)

Estefelé aztán indult régi kedves útjára a talyigával. A réti híd táján már minden tanyai épület messze volt, ember arra nem járt, igazi pusztai magány volt ott. Penczi rákezde: „Búúús...”

Abban a percben majdhogy ki nem esett a talyigából, olyat rántott rajta Ráró és aztán fülét lecsapva, horkolt s vágatott. Nagy kinnal, ügygyel-bajjal tudta megfékezni Penczi: - Ej, ej, - gondolta, - de tüzes vagy. Tán biz keveset mozogtál, amíg oda voltam. - Kis vártatva megint utólérte a dalolás vágya. Kezdte halkán: „Búúús...”

- Ujjé! Mi a haragos menykő ütött beléd már megint? - tudakolta, a fogát is összeszorítva, amint minden erejével rángatta vissza a vágató lovat.

Ráró tajtékozott, Penczi izzadt; így érkeztek a jegyzőékhez. Ott elidőzött egy kicsit Penczi, hisz hat hete nem látta már a szíve bálványát. Éjjel volt, amikor hazaindult. Ilyenkor úgy sem hajtott, csak a lóra bízta, hogy az ügyeljen az útra. Eleresztette a gyeplőt, nagy kényelmesen megkereste a szivarját, a gyufáját s rágyújtott. Mikor a szivar égett, rögtön rázendítette: „Búúús...”

De ami erre következett, azt tán még Boglár is megsokalta volna. Ráró elkezdett vágatni s egy rántással lehúzta a talyigáról a könnyen odadobott gyeplőt. Azt a sötétben meg sem tudta már fogni Penczi. A fakó ragadt, nem volt mivel megfékezni. Penczi üvöltött: Hő! Hó! Hahó!!... Nem használt az. Ráró mind úgy hallotta azt is, mintha a nóta folytatása volna, s várta, hogy mikor vágnak már végig rajta, mint rendesen, a Boglár idejében.

Pokoli hajszával robogott a fakó a vak sötétségben. Minden más ló biztosan összetörte volna magát is, a talyigát is, a gazdáját is. Ráró ezt nem cselekedte, hanem berobogott minden baj nélkül, bár tajtékozva, az ispáni ház nyitott udvarára.

Boglár ott várta a folyosó lépcsőjén.

Penczi káromkodott, fújt, úgy mászott ki a talyigából. Meglátta Boglárt, aki pipázott s a sercegő-parázsló dohány tüze ráviláglott egy cseppet az arcára.

- Maga bizonyosan folyvást zabbal tömte ezt a dögöt. A szent se bír vele; - mondotta hevülten.

- Biz az kapott egy kis zabot, - felelt Boglár, - hisz meghagyta ispán úr, hogy jól gondját viseljem.

- Nono, igen, - mondtam, hogy jól, - de nem ennyire. Csuda, hogy most itt vagyok vele. Majd összetört. Holnap igába kell adni egypár hétre. Hozassa be helyette a kis tarka kancát. Az szelíd, mint a bárány. Jó éjszakát!

Elváltak. Penczi nem láthatta, hogy fojtja vissza Boglár a kacagást.

Egy tábornok, aki sír

A p-i erdési hivatalhoz távirat érkezett, azzal az urasági rendelkezéssel, hogy X. Y. tábornok úr még aznap este ott lesz, s hajnalban cserkészni szándékozik. Délután pedig az erdészszel megy a juharosba s este meglövi azt a gyönyörű tizennégyes bikát, aminőt a hivatal korábbi jelentése szerint esztendőök óta nem láttak már a p-i pagonyban.

A tábornok úr a legkatonásabb pontossággal érkezett meg. Kissé köpcös, félig-meddig őszbe vegyült alak volt. Látszott rajta, hogy már elszokott a gyaloglástól. Kancsós, az erdészsegéd, megcsóválta a fejét, amikor a főnökétől megkapta a másnapra való parancsot, amely ekképpen hangzott:

- Maga pedig, Kancsós, hajnalban jelentkezik ő méltóságánál, s kivezeti a Péter dombjára. Ott van a legjobb vadváltó, ott hamar lövethet valamit a tábornok úrral.

„Befehl ist Befehl”, mondotta a tábornok úr jókedvűen s összedörzsölgette a kezét. Azután elkezdte kiszedegetni a köpenye zsebéből, ami sok minden benne volt. A jobboldali zsebből kivett egypár keztyűt, két zsebkendőt, egy szivartárcát, egy zsebkést, egy gyufatartót, egy csomó apró kulcsot, egy aprópénzes erszényt s egy kis jegyzőkönyvet. A baloldali zsebéből pedig egy kis takszli-kutyát, amely, mikor szabadon érezte magát, örömeiben, vagy tán ijedtéiben, komoly pofával kezdett csaholni.

- He! Guzman, he! hallgatni fogod hamar? - rivallt rá a tábornok úr, meglepő magyarsággal.

Guzman behúzta a vitorláját s szortyogva bújt meg az asztal alatt.

- Nagyszerű „schweishund” aztat, minden sebesített vadnak világ végire hajtja s utánad megyen, - magyarázta a generál Bumm von Kriegsdonnerwetter, fontoskodó arccal.

Kancsós csak nézte a kitűnő „nyomozó” ebet, amelylyel egy jókora hörcsög aligha alaposan el nem bánt volna. A vén barlangi medve ki nem jött a fejcsóválásból s nagyon komoly maradt, pedig a tábornok váltig igyekezett kedvre hangolni.

- Kancsós, neked kapsz pipát, szépet, ha jól meglivek „aztat”.

Fölhúzta a szemöldökét s ravaszul kacintott az erdő felé, ahol az a bizonyos tizennégyes bika lakozott.

*

Másnap hajnalban két alak óvatosan húzódott előre a p-i pagony sűrű fái között.

A rigók már ébren voltak s nagy csacsogással röppentek beljebb a gyalogösvényről az erdő mélyébe, a két ember útjából.

Aki elől ment, kissé nehézkes férfit volt. A dombokra menet gyakran megállott és bőséges szuszogást hallatott. Folyvást lövésre készen tartotta a puskáját, holott társa, aki mögötte kullogott, azzal töltötte az időt, hogy éktelen torzarcokat vágott az elől járó úr zsebe felé, amelyből a híres „schweishundnak”, Guzmannak a megriadt feje kandikált ki.

Gyönyörű szép őszi reggel volt.

Az egész erdő mintha igazgyönggyel lett volna behintve. A harmat apró cseppjei millió sziporkával fénylettek a fűvön, a lombon. A tábornok előre nyújtotta kurta nyakát s ki-düllesztette pápaszemes szemét. Guzman gyanakodva pislogott Kancsósra, Kancsós pedig nyakalt egyet-egyet a pálinkás butykosból, s aztán csúfondáros némajáték kíséretében kínál-gatta vele Guzmant is.

A cserkészők így haladtak egy ideig, lehetőleg kevés zajt okozva lépéseikkel.

Egyszerre a tábornok megállott s hevesen intett hátra a kezével Kancsósna.

Éppen fordult az út s az erdészsegédnek előre kellett mennie, hogy meglássa, mi az az érdekes dolog, ami a méltóságos urat úgy fölizgatta.

Egy felséges bak állott a füvel benőtt út közepén, alig hatvan lépésnyire a vadászoktól, s meglátszott rajta, hogy nagyon gyanakszik.

Kancsós villámgyorsan kapta vissza magát, s a szenvedélyes vadász türelmetlenségével súgta a tábornoknak: löni! löni!

Generál Kriegsdonnerwetter az arcához emelte a puskáját s a következő pillanatban nagyot pukkant a fegyver.

Kancsós előre rohant. A bak sehol sem volt. A tábornok mindazonáltal üvölteni kezdett: megvan! megvan! És tőle telhetőleg futott arra a helyre, ahol az imént a remek vad állott.

Útközben kiesett valami a zsebéből s nagyot nyekkent. Guzman volt. A bakarasnyi tacsó szörnyen megilletődve loholt a gazdája után s hátra-hátra pislogott, hogy vajjon nem jön-e Kancsós a kulacscsal.

- Such', Guzman, such', - biztatta a méltóságos úr és maga is be-berohant a bokrok közé, ahol a bakot már kimulni sejtette.

Kancsós komoran állott azon a helyen, ahol az imént. Egy lépést se tett az őzbak után. A tábornok leverten kullogott vissza és egyre csak Guzmant szidta.

- Du Kerl, du, wart nur! Látod, Kancsós, hogy szégyelsz magát? nem megleli az őzt, du Vagabund!

Annyi bizonyos, hogy a remek „schweishund” semmit sem törődött a vadászat gyönyöreivel; ellenben Kancsóst határozottan kerülni iparkodott. Mit volt mit tenni, a tábornok fülön csípte s visszadugta a kabátja zsebébe.

Kancsós hazamenet is egész úton kínálhatta neki a pálinkás butykost. A tábornok el nem tudta képzelni, mit riadozik annyit Guzman.

- Idegesen vagy aztat a dögöt ma, - nagyarázta a dolgot Kancsósna.

*

Délután a juharosba ment ki a két Nimród.

Kancsós egy hosszú fűzfavesszőt vitt magával erre a kirándulásra. Két lépésnyi távolságról csiklandozta vele a Guzman orrát. A tacsó bele akart bújni a gazdájába.

- Nono, Guzi, maracc ottan csöndes; megint elronc mindent, ha nem ügyes vagy.

A nap leáldozóban volt, mikor megérkeztek abba a hallgatag völgybe, ahol a tizennégyes bika tartózkodott.

Egy régi vaddisznóleső cölöpépítmény volt ott, a sűrű berek szélén. Kancsós fölvezette a tábornokot.

Bent a rengeteg erdőben mély bűgással kezdték meg udvarlásukat a szarvasbikák.

Egy jókora tisztás volt itt a domboldalon, az egész környék nemes vadja mind errefelé járt le a patakhoz, szomszját oltani.

- A szarvasnak ott kell kijönnie, annál a bükkfánál. Ott vezet el a tehenek csapása, - súgta Kancsós a vendég úrnak.

Guzman kidugta az orrát, hogy ő is hallja. De meglátta Kancsós kezében a butykost s egyszerre eltűnt a mély kabátzsebben.

Az őszi esti ragyogása már csak a domb tetején lévő fák sudarait érte. A hajlatos gerinc alatt minden abba a kellemes zöld homályba kezdett burkolózni, amely ezer változattal játszik, s fokozatosan erősödik az erdő fái között, mielőtt bealkonyodnék.

A magasban egy kánya vijjogott és otromba, nehézkes repüléssel szelte keresztül a kék levegőt. Az erdő valamelyik magányos tölgyéről egy szürke varju indult neki nagy károgaással az égnek, s veszettül sikoltozva vette üldözőbe az erős orvadarat.

A szarvasbikák erősebben bőgtek. A vaddisznóles fölött is megszólalt egy, mint a riadó kürt.

Kancsós rátette a kezét a tábornok vállára.

- Vigyázzon, - mondotta, - most meg ne mocsanjon.

Egy csöppet sem lehetett belátni a domboldalt borító fák sűrűjébe, pedig alkalmasint érdemes lett volna.

Rövid idő óta nagy dolgok történhettek ott. Nehéz állatok robogása hallatszott; hol elindultak, hol megállottak. Időnkint minden elcsöndesült, azután, szinte váratlanul, újra kezdődött a vándorlás, amelynek a lármája egyre közeledett.

Az öreg bükkfa alatt most egy sima fejű, mozgó fülű nagy állat jelent meg. Egy vér szarvas-tehén. A tábornok föl akarta a puskáját emelni, de Kancsós lepisszegte. Szerencsére az éber tehén figyelmét kikerülte ez a csekély hang.

Néhány perc múlva tele volt a tisztás szarvas-tehénnel. Kancsós már nyolcat olvasott meg, amikor nagy csörtetéssel ugrott elő a bozótból egy karsú, szép üsző, nyomában a szerelmes bikával.

A daliás férfierő tökéletes jelképe volt a hatalmas tizennégyes egész termete. Nyakát barnás sörénként hosszú szőr borította; agancsa oly szélesen állott szét, mint két kitárt kar.

A tábornok célba vette a világ legszebb vadját s remegő kézzel sütötte el golyós puskáját.

Szinte kettős dörrenés hallatszott, mintha mind a két cső elsült volna, gyorsan egymásután. Kancsós hátul majdnem ugyanabban a pillanatban lőtt, amikor a méltóságos úr.

A hatalmas bika összeesett; a tehének riadozva rohantak vissza az erdőbe.

- Ni, Kancsós, ni! - kiáltozott a generális és önkívületben rohant le leshelyéről. Amikor a szarvashoz ért, a megtört szemű vad éppen utolsót rúgott.

Ott feküdt erdeink királya mozdulatlanul a puha gyepen; még így halálában is utolérhetetlen szépségében.

Generál Kriegsdonnerwetter a kezét tördelte, s egyre csak azt hajtogatta: „Zu tumm! jajjaj, zu tumm!”

S a Kancsós nyakába borult.

- Látsz, Kancsóm, látsz, milyen vadászik én! - kiáltotta fölmagasztosulva, s örömeiben könnyek potyogtak a szeméből.

Kivette Guzmant a zsebéből, ráuszította a holt szarvasra.

A kis bitang végigszaladt a nagy bika kinyújtott hátulsó lábszárán s fölkapaszkodott domboru derekára, ott elkezdett csaholni.

- Ah, Kancsós, minő meglőttem ezt! Ne féljed, Kancsós, kapod pipát, szépet!

Kancsós kivette pálinkás butykosát, ivott, s azután megkínálta Guzmant.

Futtatás a homokon

Egy régi történetet mondok el, még abból az időből, amikor a megyegyűlések mindenképpen eseményszámba mentek a vidéken. A megye székhelyén nagy volt olyankor az élénkség és ugyancsak elvonult, magának való zárkózott embernek kellett annak lennie, akit ez a mozgalmasság nem vonzott. Ilyenkor, akinek volt mivel hivalkodnia, hivalkodott vele; de kivált fogatok dolgában versengett az akkoriban sallangos szerszámmal, csengővel, pattogós ostorral „négyesező” dzsenti.

Azon a megyegyűlésen - már mint a gyűlés idején tapasztalt mozgalmasságban - különösen feltűnt a szatmármegyei uraknak az öreg J. fogata. Két gyönyörű fekete ló volt fogva a magas vadáskocsi elé és a keményre taposott poros úton úgy röpült a kocsi, hogy mindenki azt hitte: elragadták a lovak.

A nagykárolyi megyeház-utcán ugyanaz időtájt kocogott végig K. Elek, szabolcsi hétszilvafás nemes ember, akinek a megyegyűlés mindig jó alkalom volt arra, hogy Nyirbátor tájékáról elnézzen Nagy-Károlyba egy kis parázs ferblire, meg egy pohár érmellékire, amivel az ismerősei szívesen megkínálták. Amint a villámgyors feketék elrobogtak az ő rozoga bricskája mellett, amelylyel csak úgy másztak a nyírségi „girhes macskák”, fölsóhajtott: „No Márton, ezeket hagyja el kend!”...

Márton, a vén kocsis, hallgatott egy darabig, aztán félvállról dobta oda: - El is hagyom, amikor akarom.

K. Elek hegyezte a fülét. Nem hitte, hogy jól hall. - Mit beszél kend, bele a világba? - kérdezte.

- Nem hiába beszélek. Azt mondom: elhagyom. Csak ott futtassunk, ahol nekem tetszik. Akkor fogadhat rá a tekintetes úr.

K. csak a vállát vonogatta. Bolond az öreg, gondolta, de nem folytatta a vitát, mert megérkeztek a „Szarvas” vendéglő elé, ahol aznap nagy dárídó volt.

*

Estére majd hogy föl nem vetették a házat a mulató vidékiek.

A cigány huzta, hogy szinte megszakadt belé. Járt a koccintás, meg a harminckétlevelű biblia, ősi szokás szerint: már tudniillik, amióta a kártya nálunk is elterjedt, ami később volt valamivel, mint a honfoglalás.

K. Elek is kártyázott, még pedig egy társaságban az öreg J.-vel, aki nagy „flegmájáról” vala híres, ami könnyen lehetett neki, minthogy a félmellényzsebéből kifizethette volna az egész kompániát.

De ezúttal mégis az a ritka eset történt, hogy haragudott az öreg úr, mert K. Eleknek hallatlan disznaja volt. Mindig csak „egy szemmel” volt többje, mint ő neki. De amikor éppen az az egy szem dönti el a kassza sorsát. Ha nagy kártya ellen vesztett volna, annak oda se; hanem az boszantó, hogy huszonhét ellen huszonnyolc, huszonegy ellen meg két disznó legyen állandóan az ember megölője.

Amikor már vagy ezer forintot összenyert K. Elek, megszállta a hencegés ördöge és azt kérdi az öreg J.-től: - No bátyám, mi az ára annak a két feketének, amelyekkel ma bejöttél, hadd veszem meg.

Erre a szóra J. lecsapta a kártyát. - Te, - mondta, - te azt a két orosz ügetőt akarod megvenni? Iszen még a szépapád jussából sem futná annak az ára. (Pedig köztudat volt, hogy a K. szépapja legalább ezer holdat mondhatott volt a magáénak.)

K. is neki gyürkőzött erre a lefitymálásra, s kissé boros fővel, de annál bátrabban felelt.

- Nem tudom, bátyám, miért tartod olyan nagyra azt a két lovat. Iszen én lefutom azt a két „oroszt” a magam gebéivel; csak egyet kötök ki...

Az öreg J. fölugrott. Kékült-zöldült. - Mit kötsz ki? Semmit se köss ki. Gyere no, szájhős, adok öt mértföldre két mértföld előnyt, pedig nem is láttam a lovaiddat. Áll-e ezer forint a fogadásra?

K. éppen ennyit nyert volt. A legrosszabb esetben is csak visszaveszti, gondolta. De hátha megnyeri? Az volna csak furcsa. Maga sem tudta, miben bízik, de azért fölcsapott. Homályosan emlékezett arra, amit az öreg Márton mondott. Abban bizakodott, kevés ítéllettel, de annál vakmerőbben, ahogy kaputos embertől telhetik.

Másnap reggel kellett eldőlni a fogadásnak. A föltételt K. Elek szabta meg, ahogy ő maga kívánta. Őt viszont vén kocsisa tanította ki.

- Csak Vállajtól kezdve számít a futtatás Nyír-Vasvárig, - mondta K. - Elég lesz az. Aki egyik ponttól a másikra hamarabb odaér, az nyeri az ezer forintot.

- Ahogy akarod, - felelt J. s ásított hozzá egyet, minthogy az éjjel nem sokat aludt; reggelig kártyázott volt.

Mindegyik szekéren az ellenfélnek egy-egy megbizottja ült, ennyiből állt a versenybíróóság. Adott jelre a kocsisok annak rendje szerint indítottak. Két perc múlva már alig látszottak a feketék, úgy elhagytak a K. Elek döcögős szekerét.

K. halkan kezdte biztatni Mártont, hogy vágjon már közéjük a gebéknek. Ha az idegen „versenybíró” ott nincs a szekeren, ugyancsak nagyot káromkodott volna, hogy így-úgy, az adta vén számára miatt most elúszik a sok pénz. Hanem így, idegen előtt s hozzá még ellenfél előtt, mégis röstelte a zenebonát.

Márton nyugodtan szólt vissza:

- Nem kell nyugtalankodni; - nem késünk el.

S ahelyett, hogy a parancs szerint a lovak közé csördített volna, még rá is gyujtott nagy kényelmesen, és hagyta a gebéket, hadd kocogjanak úgy, ahogy nekik is jól esik.

Így mentek bele a pusztateremi homokba, kocogva, egyre csak kocogva. Lassan haladtak, de azért haladtak. Egyszer csak hátrakacsint az öreg Márton és csendes szóval mondja: utólérjük már üköt mindjárt! tetszik látni?

K. Elek tágra meresztette a szemét. Csakugyan ott állt az öreg J. fogata az orosz feketékkel, alig ötszáz lépésnyire tőlök, az úton.

Márton megsuhogtatta az ostorát s mihamarabb a feketék mellett termett. Akkor lehetett látni, hogy bíz’ azok egy tapodtat sem mozdulnak helyből, hanem - tüzes vér ide-oda, - csuron vízzé izzadva toporzékolnak és reszketnek a közben. Ahányszor a parádés kocsis végigcsap rajtok, annyszor akarják széttépni a szekeret, de indítani, futni: azt ne adj isten.

- Mit mondtam? - kérdezte Márton újból nagy büszkén, - tudom én, mit beszélek. Ezeket itt most megfogta a feneketlen homok, amihez nem szoktak. Bivalylyal kell őket kivontatni.

Azzal megint közéje suhintott a két gebének: „Gyi teee!”...

A rongyos kis „macskák” elkapták a szekeret, meggörbítették a hátokat, s legalább egy darabig tisztességgel ügetve haladtak el a híres orosz ügetők mellett. Márton még kalapot is emelt, úgy kívánt *jóccakát* az öreg J.-nak, pedig még dél se volt.

J.-t majdhogy meg nem ütötte a guta. Lőni akart, de meggondolta.

Bíz' estefelé járt, amikor bevergődtek Nagy-Károlyba, ahova visszatért az öreg úr, minthogy a nyiri homokban hiába volt minden biztatás az orosz ügetőknek.

Az ezer forintot persze kifizette K. Eleknek.

- De hogy tudhatta kend, hogy így lesz? - kérdezte K. a vén Mártont, amikor az ezer forintból kiadta neki a borra való porciót.

- Már hogyné tudtam volna, - volt a válasz. - Ösmertem én azt a két feketét, mert szolgáltam a régi gazdájoknál. Ott se szerették a homokot, azért kellett túladni rajtok.

Azután hamis szemvágással tette hozzá:

- Hanem valami kemény földön ne fogadjon ám ellenökbe a tensúr.

A hamis eskü

A törvénytörő épülete előtt egy kocsi áll meg és nagy sebbel-lobbal kiszáll belőle egy fiatal nő. Anélkül, hogy a kocsinak csak egy árva szót is szólna, besiet az épületbe s izgatottan keresi a kapust. Az igazság Istenasszonyának a Cerberusa komoly és fontoskodó arccal jelentkezik.

- Itt van az Elnök úr? - kérdi az asszonyka, akit, ha leánynak tartanánk sem volna csuda, olyan gyermekes még. Ahogy ezt a szót: „elnök”, kimondja, érezni rajta, hogy nagy „E”-vel gondolja.

- Az elnök úr ő méltósága itt van, - feleli a kapus.

- Vezessen hozzá, kérem, de rögtön, - sürgeti a nőcske, nagyfoku türelmetlenséggel.

- Az most lehetetlen. Ő méltóságának éppen ülése van, - hangzik a szigorú válasz.

- Jaj, de én nem várhatok. Hívja ki egy percre az Elnök úr ő méltóságát, kérem szépen...

S hogy a kívánságának nyomatékot adjon, egy újdontűj, csillogó koronát nyom a mogorva férfiú markába.

Ez a naiv elszántság csaknem mosolyt csal a kapus arcára, de a koronának mégis van annyi hatása, hogy a tiszteletadásban nem esik hiba. Kissé enyhébb hangon mondja a Cerberus:

- Kérem, nagysága, az ilyesmi szokatlan dolog; megtennünk nem szabad, - elcsapnak érte; - hanem tessék fölfáradni az emeletre, a nyolcadik szám a méltóságos úr szobája, talán még nem kezdődött az ülés, esetleg a nagyságod névjegyet beadhatná a szolgál.

Ez a kis kitanítás is jobb a semminél; az asszonyka lelkendezve fut föl a lépcsőn és közben hevesen keres névjegyet a tárcájában. Szerencsére van egy. Igaz, hogy kissé piszkos, a szegény kis izgatott teremtes tehát megnedvesíti nyelvével a zsebkendője csücskét és ledörzsöli vele a csekély foltot, mitől ez még egyszer akkora lesz, mint volt.

- Istenem, istenem!

Nincs mit tanakodni, a dolog sietős. Az asszonyka pihegve, lelkendezve fut a nyolcadik számhoz s az ácsorgó szolgának átadja a névjegyet. - Vigye be hamar, kérem szépen.

Minthogy a szolgál nem nagyon siet, ő is kap egy koronát. Arra fürgébbé válik. - Egy perc múlva elkésett volna a nagyságos asszony, - jegyzi meg pártfogói hangon, amint besiet a méltóságos úrhoz.

Két borzasztóan hosszú perc telik el némán, mélységes várakozás közben. Mind a kettő külön-külön fölér egy órával, ha nem többel. A második még ennél is tovább tart. Az asszonyka nem állhatja meg, hogy a „méltóságos szoba” ajtajához ne lopózzék egy kis hallgatódzás végett. Nagyon megijedt szegényke, amikor az inas hirtelen rányit és sürgeti: hamar tessék, a méltóságos úr nagyon siet.

Azzal beereszti.

Odabent egy úr ül az asztal mellett s valami papirosra hajlik. Majd hogy el nem nyeli az írásokat. Az asszonyka bátortalanul lép eléje s akadozva szólal meg: „méltóságos uram...”

A papirosevő úr föl sem tekint, csak bök egyet a balkeze hüvelykujjával oldalt és hátra. Ott egy másik ajtó nyílik. A fiatal nő megérti, hogy a „méltóságos” ott van. Ez itt csak valami diszkrét és udvarias titkár vagy mi.

Kopogtatna, de kipárnázott ajtószárnyak vannak előtte, azokon hiába babrálna, hát csak benyit. A szíve úgy dobog, majd kiszakad. A sok apró nehézség, az „értekezések”, kérdezősködések, kezdik kifárasztani; ideje, hogy végre eljusson oda, ahová jutni akar.

A belső szoba sokkal díszesebb, mint az, amelyiken keresztül jött. Vörös plüss-garnitúra van benne, azután szőnyeg; a padló fényes. A finom íróasztal előtt nagy bőrkarosszékekben ül egy öreg úr, akin meglátszik, hogy fiatal szeretne mutatni.

„Az ilyen a legrosszabb.” Ezt ösztönszerűleg érzi az asszonyka s növekvő szorongással hajtja meg magát. A szava is elakadt, fogy a bátorsága. Affélét érez, mintha jobb volna tán, ha nem jött volna ide.

Az öreg fiatal úr élénk szemvillanással méri végig egy másodpercig, azután föláll. Érdemesnek tartja a helyzetet ennyi fáradságra. Előrelép az asztal mellől s egész megvesztegető alakját megmutatja. Jó szabója és jó cipésze van, annyi bizonyos. Helyet mutat az egyik plüsskarosszékekben s maga a másikba ereszkedik.

- Mivel szolgálhatok?

Ezen a hangon az „omnipotens” beszél, aki tudja, hogy minden, vagy legalább is sok függ tőle. A szeme érdeklődéssel tapad az asszonykára, s arcáról nem volna nehéz leolvasni, hogy miket gondol.

A szegény kis jószág először elpirul, azután még jobban elpirul.

- Kérem szépen, hamis eskürről van szó, - mondja szepegeve.

Az elnök úr nagyot néz. Mi köze neki ehhez? De a kis panaszos sokkal bájosabb, semhogy ridegen elutasíthatná. Jóakarattal biztatja, hogy no, csak mondja el bátran az esetet.

Az asszonyka nekifoháskodik s új bátorságra kap. Egy lélekzetre mond el mindent.

- Az uram, kérem szépen... az uramat panaszolom be. Hamis esküt tett az oltár előtt. Megtaláltam a szerelmes levelét, amit más valakinek írt. Azt szeretném, ha megbüntetnék. Hamis esküvésért...

A szigorú férfi arca vonaglik a nevetés vágyától, de uralkodik magán. Hümmög. Gondolkodik. Hogy annál tovább gyönyörködhesse a panaszosban. Azután fejét csóválva mondja:

- A dolog igen komoly. Azonnal intézkedünk... Elküldünk a vádlottért két csendőrt és vasra verve hozatjuk ide. Aztán majd törvényt ülünk s tíz esztendei nehéz börtönre ítéljük, kenyéren és vízen. Hogy is hívják?

Az asszony remegve bámul egy darabig az elnökre; előnti a rémület; nagy lelkitusát vív önmagával. Magában ismételi: „vasra verve... tíz esztendő... kenyéren és vízen...”

- Ez sok, kérem alássan, ennyit nem kívánok, - jegyzi meg félénken.

- Hja, a törvény törvény. Azzal nem lehet alkudni. Hogy is hívják?

Az asszonyka teljes mértékben érzi a veszedelmet, ami abban rejlik, ha felel erre a kérdésre. Fölpattan a helyéről.

- Nem mondom meg! Nem én! Bocsánatot kérek.

Hirtelen az ajtóig hátrál s kipöndörödik rajta. - Alásszolgája! - kiáltja vissza s elszalad.

Az elnök úr ő méltósága még most is kutatja a hamis esküvőt, akit, - mint a panaszos hiszi, - csak az ő (tudniillik a panaszos) találékonysága mentett meg a nehéz tízesztendőktől.

- Mi lett volna veled, ha akkor megmondom, hogy ki vagy? - kérdi mindannyiszor az urát, ha gyanúja támad rá, hogy: „már megint?!...”

Kis kúnok

Nagykezü Kas Imre, - az öreg, - fát vágott az udvaron és szívta magába a ködöt, ami már napok óta nem akart engedni. Ámbár nem esett az eső, az ereszt mégis csöpögött az örökös nyirkosságtól, amit a házfödélre rakodott moha nagyon magába szítt. A fa is csupa nedvesség volt. Ha begyújtottak vele: sistergett, füstölt, sehogysem égett jól. Az öreg Kas hümmögve vett elő egy-egy darabot; válogatta, arrább lökte; meg újra nekikapott valamelyiknek, amelyik kevésbbé volt nyirkos. Azt azután fölhasogatta, rendbe rakta. Nem sietett, csak úgy piszmogott. Ráért, mert télvíz ideje volt, amikor alig akad dolga a tanyai parasztnak.

Itt pedig, a környéken, csupa tanyai paraszt volt. A Kiskúnság síkján, ahol valaha meg nem akasztotta a szél járását még egy bokor sem: esztendő sora óta szaporodik a „tanya”: szegény földtúr emberek otthona, fészke, mindene. Akinek csak pár hold földcskéje van, a községen kívül, jó messzire, - a községben magában pedig semmije sincsen, - annak legjobb kihúzódni az Isten ege alá, ahol új életet kezdhet, négy paticsfal között, amit náddal föld be. A pusztai tanyás így kezdi-próbálgatja. Itt nincs időpazarlása a sok mászkálással. Hajnalban, ha kinyitja a szemét, rögtön hozzáfoghat a munkához. Este nem kell neki bekutyagolni a községbe; a tanyai viskó eresze alá dől, friss szénára, ott nyomja el az álom, mialatt a csillagokat nézi s a vonuló madár beszédét hallgatja. Ha Isten segíti, esztendőre vagy kettőre kibővül, megszépül a tanya. A viskót fehérre meszelik husvét táján; a „belsőséget (!)” bekerítik. Ott egy kis veteményes kert lesz. A kerítés mellé sorban gyümölcsfacsemete kerül. A viskó mellé ákácát ültetnek. Ól is épül egypár lónak, ökörnek; egy-két malackának, baromfinak. Kútat már régen ástak. Egyszer csak minden van a háznál: asszony is, gyerek is. Csöndes, hallgatag, egyszerű élet az ilyen; de aki megszokta, el nem cserélné másformával.

Nagykezü Kas Imre megszokta. Az elsők közt volt valaha, akik itt kint fészket raktak, földből. Eleinte kevesen voltak s csak nagy messzeségből nézdegélték, hogy ni, amott is megveti már a talpát valaki, tanya készül, viskó épül. Azután mind több-több zsellér kíváncozott ide, a nagy szíkre, ahol bíbic meg vadliba járt tavasszal-ősszel. Egyszer csak át is lehetett már kiabálni a szomszédhoz, hosszúra nyújtott, vontatott szóval, ami messze elhallatszik.

Már akkor egészen kiépült a Nagykezűék tanyai belsősege; mi több, a harmadik szomszéd valahogy suttyomban italt mért. Oda ballagott esténként egyik-másik szomszéd tanyás, és ez megint megkönnyítette a kintlakást; azt, hogy nagyobb legyen a megelégedés a magány e különálló apró telepein.

Kas Imre ugyan nem volt magában; a feleségén kívül két kamaszodó fia segített neki a tanya körül. Az egyik fiu már kakaskodni, legénykedni próbált, minthogy betöltötte a tizenkilenc esztendő. Azt a szent se tarthatta pányván; szabadság kellett neki; még az „italos-tanyára” is be-benézegetett. Tudta az öreg, s csak azt követelte, hogy mikor ő ott van, akkor pusztuljon a „gyerek”, mert „ami illik, illik, ami nem illik, az pedig nem illik”. Az sem illik, hogy apja a fiával együtt korcsmázzon. Nem bizony.

Fát vágott az öreg s egyszer csak arra neszel, hogy nagy lihegve lohol valaki erre, hozzá... Lájnele Hanzi jött, a kövér „sováb”; az-egyetlen idegen a kiskúnok között, akik a nagy szíken így meglepedtek. A szent tudja, hogyan vetődött ide valamikor; de minthogy megbecsülte magát s szelíden tudta túrni, ha a kún néha kötekedett vele: befogadták, békét hagytak neki, ámbár egy kicsit mindig lenézték, lekicsinyelték. Úgy is beszéltek vele, ehhez képest.

Most is félvállról vetette oda Nagykezü Kas Imre: - Mi az, szomszéd, hogy úgy liheg-lohog?

Hanzi megállott, nagyot fűjt. Levette a kalapját s tar fejét megtörölte kék kendőjével.

- Hát szomszéd, az a' izé, - kezdte s megint nagyot szusszant. - Azt a izé, a maga fiad, az Imréd, ott van az „italosban...”

Az öreg vállat vont. - Ha jól esik neki. Legény már, - vélekedett és azt nézte, hogy melyik darab fát vegye sorra a fejszéjével.

A sváb megvakarta a fejét. - Igen, de veszekedik! - vádaskodott.

- Az ilyen kölyök úgy szokott. Majd emberére akad, - biztatta Hanzit Kas Imre.

- Az én fiammal veszekedik! - magyarázta a dolgot Lájnele szomszéd, s nagyon látszott rajta a méltatlankodás.

- Vagy úgy!... oszt' énnekem ahhoz mi közöm?

- Magának nincs köze?! - szörnyűködött Hanzi.

- Nincs hát. Hadd verjék el egymást. Meg kell szokni az ilyesmit, szomszéd.

- De ha betyár lesz?! megöl ma valakit, - azt mondja.

- Azt-e?!

- Maga is betyár volt, - az apja, - azt mondja.

- Azt-e?!

- Szót nemfogadja többet a szentnek se, azt mondja.

- Azt-e?!

Nagykezű Kas Imre ledobta a fejszét a rakásfa közé s ráförmedt a „sovábra”: nohát akkor menjünk!

Elindultak az „italos” felé, s Lájnele egyre izgatta-bizgatta a vén kúnt aközben is:

- Meglátsz, szomszéd, ebből még nem jó lesz. Ne üssed, csak szidjad. Fölgyújt, ha nagyon megharagszik.

Kas Imrének tágult az orrlyuka; düledt a szeme. Olyanná kezdett válni, mint a fölingerelt bika. Ha idős volt is, két közepes ember ereje volt még benne. Nagyon neheztelte, hogy a fia az ő betyárságára mert hivatkozni; abban volt valami, de titkolta az öreg a tisztesség kedvéért.

- Majd így, majd úgy, megmutatom neki, - dünnyögte. És amikor Hanzi megint motyogni kezdett, ráförmedt: - Hallgasson kend, mert mindjárt kenden kezdem! - s nagyot suhintott a botjával, amit induláskor fölmarkolt volt a félszer mellől.

Lájnele a válla közé kapta a nyakát s meg se mukkant.

Az „italosnál” azután benézett az öreg az ablakon.

Éppen ott állt a fiu, a kis Imrus, a szoba közepén; virágos szüre panyókán, félvállra vetve, pörge kalapja félreacsapva; a fehér tűzoktoll, amit úgy talált volt a gyerek, csak úgy ragyogott rajta.

- No, sováb, aki Árgyilusod van, ide gyere! - mondotta fenhangon, de nem lármásan; csak bátran. Akközben rátámaszkodott egy kicsit a botjára; balkezét a csípejére tette, a szeme kihívóan fénylett.

Nagykezű Kas Imre rajt' feledte a tekintetét a fián, s még el is mosolyodott.

- Ebadta kölyke! - mormolta, és olyanformán lökött egyet a nyakán, mintha azt mondta volna vele: de legény vagy!

A kis Imrussal szemben, az asztal túlsó oldalán gubbasztott egy kamasz. Jókorá, pufók legény, a Lájnele Hanzi édes fia. Hallgatott, mint a hal. Látszott, rajta, hogy sehogysem áll kötélnek. Békén szeretne lenni.

Hanzi meglökte Kas Imrét:

- Mondtam! hát nem mondtam!

A vén tanyás hátraszólt: - Csitt, szomszéd; nézzük egy kicsit; hadd lássuk mán, mi lesz.

Nyilvánvaló volt, hogy nem szeretné, ha észrevennék, s ezzel el volna rontva a mulatsága.

De a Hanzi fia, aki az ablakkal szemközt volt, megpillantotta őket. Segítséget érzett bennök s vérszemet kapott. Föltápaszkodott ültéből s odaállt a kis Imrus elé.

- Hán? mit akarsz velem, hán?

A legény lökött rajta egyet. A sováb visszajött s újra kezdte: „hán?!” Arra megint ellódította a fiatal kún kakas.

Hanzi megrántotta odakint a vén Kas subáját.

- Ne csak nézze mán, szomszéd, - mondotta ijedten.

Kas Imre lehurrogtá: - Nézzük még egy kicsit...

Lájnele Fritz végre megsokalta a sok taszigálást s belekapaszkodott a kún legénybe. Elkezdtek birkózni, tülekedni. A sváb erős volt, a magyar fürge. Forogtak egy darabig egymás körül, de még nem lehetett tudni, mi lesz a dolog vége.

Hanzi nem bírta magát tovább türtőztetni, összecsapta a kezét: - Ujjé-ujjé! - kiabálta s végső elszántsággal kérte az öreg Kast: - Szóljon már kend, szomszéd!

Az öreg hallotta is, nem is. Minden hajlást utána csinált a derekával, ahogy azok odabent birkóztak. Egyszer csak kifogyott a türelme, nagyot rőffent s elkezdett ordítani: - Ne hadd magadat, Imre! te kölyök! üsd, vágd, nem apád! te!!

- Ujjé-ujjé! - riadozott Hanzi, s reményeiből végképp fölocsúdva, rohant az „italosba”, hogy a fiának segítsen.

Nagykezü Kas Imre - utána!

Az ajtóban elérte. Belemarkolt.

- Mit akar, szomszéd?

- Eresszd!... eresszd el engem! - fújt a sváb bőszerűen.

Egy szempillantás alatt a két öreg is összekapaszkodott.

Ők is, a fiatalok is, egyszerre vágódtak el. Mindenütt a Kasok voltak fölül.

Akkor, ott fekvé, egymásra néztek a kúnok. Az öreg azt mondta: - Jól van, fiam, - s fölkel.

Föltápaszkodtak mindannyian.

- Ujjé-ujjé!... - mondogatta Hanzi és szuszogott, ahogy bírt.

Fritz a ruháját porolgatta.

- Hej, Baki szomszéd! - kiáltotta a vén Kas. - Egy ital bort! Most megbékülünk.

Bakinak az „italos” tulajdonosát hívták. Csakhamar hozta a bort.

- No, szomszéd, Isten éltesse kendet, - mondotta a vén Kas, - nincs harag! ugy-e nincs?!

- Nincs, nincs, - nyögte Hanzi, s miközben kiitta a békepoharat, megnyomkodta titokban, ahol sajgott a teste.

Fog az átok

A téli szél vadul söpri odakint a havat; a levegő mindúntalan megtelik apró hómorzsával, amely szűrja, égeti az arcot, amikor hozzácsapódik.

A kuvasz az istállóajtóból nézi egy darabig a bolond időt; tanakodik: fölkullogjon-e a tanyai házba, vagy inkább a jószág között maradjon, ahol bebújhat a jászol alá az alomszalmába. Ott meleg van s a szél se tutul be annyira, mint a pitvarajtó alatt, ahol folyvást érezni kell a vihart. Hát csak itt marad inkább; bizalmasan átugrik a fekvő lovon, s vackot kapar magának a szalmában, széltől védett helyen. A vacokban forgolódik, mozog egy kicsit, azután rétéssé görnyed s lekuporodik a lyukba; hasához szorítja az orrát s szuszog, amíg csak el nem nyomja a tunyálkodás.

Olyan csöndes minden, hogy még az ilyen semmiséget is észre lehet venni. A pusztán nincs mozgás, nincs élet. A tanyák egymástól messze vannak ilyenkor, nem úgy, mint nyáron, amikor jó tüdővel vontatottan át-átkiabálnak a szomszédok. Most kihalt a világ; a szántásonvetésen csak úgy vágat a szél. Kicsi Nagy Istvánnak a földjéről mind elsöpri a havat, mert ott porhanyó a talaj s gyöngék a barázdák: a havat meg nem fogják. Ellenben jól járt a lusta Kazalos, aki mindig immel-ámmal műveli azt a szikes lapost, ami az osztályból neki jutott. Minthogy féllábszárig esik rajt' az ember a rög közé: a mély hasadékos barázdában leüllep-szik, eltűnik, elbúvik a hó, ami ilyenkor, kemény hidegben, áldás, mert megeszi a fagyot s nem engedi, hogy a fagy egye meg a vetést.

Kicsi Nagy István tanyája körül mégis van valaminő gyöngécske élet. Az eresz alatt egypár árva galamb húzódik meg; keresné, hol a jobb hely, s innen oda, onnan ide röpköd a tetőtartó gerendák közeibe. A konyhaajtó is nyílik s egy nagy darab asszonyszemély pattan ki rajta valami tálfélével, aminek a tartalmát hamar kiönti a kerítetlen udvarra s aztán a széltől tüsszögve fordul vissza, becsapja maga után az ajtót és folytonosan morog-szortyog aközben.

A konyhában pedig ott áll, ácsorog, maga a gazda: Kicsi Nagy István; apróka termetét illeti a tűzhely körül, ahonnan parazsat igyekszik hengeríteni a pipája fölibe, hadd sercegne a fináncolatlan dohány. Nagy sipka van a fején, a vállán meg bőrbekecs; amibe éppen befelé búvik, miközben hol a pipával foglalkozva, hol a bekecs újja után kapkod, s dörmögi, mondogatja:

- Megyek;... megyek biz' én; - már hogyne mennék!

Rásandít azalatt a sürgő-forgó nagy darab asszonyra, akitől nyilván tart és így önbátorítás-képpen jelzi a helyzetet, meg a szándékát: - hadd lássa, milyen fogadtatásban részesül a felesége által, aki nagy természet: hamar neheztel s olyankor se szóban, se tettben nem nagyon válogatós.

- Megyek hát, - mondja mégegyszer Kicsi Nagy István, és lesi, izgul-e vajjon az asszony, aki ellene van most annak, hogy az ura, a göthös, nekibolonduljon a falunak, ahol, ha van is dolga, nem lehet nagyon sürgős; hanem az áldatlan korcsmázás bizonyosan meglenne, kivált ebben a rossz időben, amikor, - úgy hiszi a paraszt, - pálinka nélkül az Isten hidege megveszi az embert.

Mialatt az asszony egy percre benéz a szobába, Kicsi Nagy István kisurran a házból s nekivág az útjának, toronyiránt. Az asszony már csak a léghúzatra eszmél, mert kinyitotta a szél a rosszul betett ajtót. Rohan az ura után, aki ezalatt vagy száz lépést nyert. A huncut nagy szélben mégsem kergeti soká, hisz' *annak* könnyebb a bekecsben; hanem elkezdi szidni, bős

indulattal elátkozni: „hogy a csuda verje meg kendet, vén korhely; adót megy fizetni, ugy-e, a korcsmába? vesszen meg inkább, semhogy ma odaérjen!”

Kicsi Nagy István hall valamit az átkozódásból és felel rá magában: „megyek, - hogyan mennék? megyek hát no!”

És megy egyenest a „Libafürdetőnek”, a hosszú keskeny szikestónak, ahol tavasszal-ősszel a környék libaszaporulata eldorádózik. Nyáron nem igen lehet, mert akkor ki szokott száradni az alacsonyvízü tó.

Hajh, micsoda idő, micsoda szél!... Mintha megbolondult darazsak zúgnának, dongnának a levegőben s ezer kánya jajgatna s vijjogna egyszerre. „Zsiu-zsiuu!” sugdossa a vihar a Kicsi Nagy István fülébe és mindenképp le akarja szedni róla a bekecset, meg a nagy sipkát, amivel van is Istvánnak elég baja, mert ámbár nagy a sipka, de az ő feje egy cseppet még nagyobb. Csak a termete olyan félbenmaradt, apró; feje s bajúsa van ám. A bajúszán máris csapzik a jéggé vált lehellet; mert a nehéz járástól nyitott szájjal liheg; a járás pedig ugyancsak nehéz, mert éppen szemközt kell feszíteni a széllal, ami ilyenkor fene erőlködés.

A földeken át, úgy, ahogy, megjárja; hanem hol van már a „Libafürdető”, a szikestó, amely fenéig befagyott s most olyan síma a csillogó jég háta, mint a tükör. Amint elgondolkodva rálép Kicsi Nagy István: csak arra eszmél, hogy nincs föld a talpa alatt; hasravágódik, de istentelenül; még a mája is megzötytyen belé: jó, hogy meg nem repedt.

Föltápaszkodik nagynehezen, minthogy az oszlopformájú csizma nem engedi könnyen, s megáll. Rendezkedik, lesímogatja magáról a havat, aminek sok értelme nincsen, de hát időtöltés addig, amíg a gondolatait össze tudja szedni. Megint csak azt tartja, hogy - mit csináljon? - keresztül kell itt mennie a jégen, mert a tó hosszú, azt megkerülni csakugyan nem volna jó ebben az időben. Ám amint indulna, újra belekapaszkodik a szél s akkor tülekednek. - Kicsi Nagy István nyújtogatja a karjait jobbra is, balra is, mintha valakit markolászna, a szél ellenben a lába körül dulakodik és gáncsot vet neki, kirántja alóla a világot hamarosan, amire István káromkodva nyekken még egyet a jégen.

Most már nem siet a fölkeléssel, hanem először is óvatosan fordítja vissza a fejét, hadd látná, nem lesi-e az asszony kárörömmel azt a csúfságot, amit a szél követ el vele. Dehogyan lesi. Több esze van annál. Rég visszament a meleg konyhába, s hogy onnan átkozódik tovább, az meglehet. Istvánnak a fülébe cseng az útravaló, amiket az asszony az imént utána kiabált s dacosan morogja:

„Megyek, - csak azért is megyek;” - és minthogy most már nagyon tart a széltől, ami bizonyosan nem eresztené át a jégen: négykézláb indul, toronyiránt. Így majd csak átvergődik, hisz’ a tó nem széles. De ha tíz lépés volna, se bírna most rajta *menve* menni földi anyától való ember.

Ezt látná az asszony! hogy tenné mindjárt világcsúfjává! De szerencsére nincs mit tartani ettől. Senki sincs itt, se ember, se állat. Csak a szél süvít és mondja, üvölti, zúgja: „zsiu! - zsiuuu!”

Kicsi Nagy István át ér valahogy a tavon, persze, négykézláb; ebbe a szokatlan utazásba bele is izzad a dereka; az arca ellenben majd megfagy.

Amikor a tó szélét eléri, megpihen és körülvizsgálja egyújjas keztyűjét, (amit kővágáskor szerzett volt magának): mennyit kopott. Istennek hálát ad s talpra áll.

Kifújja magát egy kicsit s megtörölgeti a homlokát: „tyühh!”

Abban a pillanatban jön egy beste szél; lekapja fejbúbjáról a lazábban álló sipkát s röpül vele, ki, a tó jegére; ott elkezd bolondul szánkáztatni, a tükörtisza jégapon visszafelé.

A sipka úgy csúszik, mintha korcsolyáznék; Kicsi Nagy István rémulten látja, hogy fut egyre messzebb tőle, a másik part felé, ahonnan annyi keserves erőlködéssel bírt idáig vergődni.

Megrendül ijedtében s egy másodperc alatt minden bűne eszébe jut, amit tíz esztendő óta elkövetett. „Fogott az átok!” - gondolja, s ész nélkül iramlík az elevenné vált sipka után. Minthogy most hátba kapja a szél, nincs birkózás közöttük: - tolja Kicsi Nagy Istvánt is, gyorsan, könnyedén, hogy az idősödő ember azt hiszi: visszatért régi gyermekkorára és most sikankózik a jég hátán, mint akkor.

Egy kicsit inog-hajlong, de el nem esik; csak csúszik-siklik, keresztül a befagyott síma tavon. Amikor végre a túlsó partra jut, nagyot botlik az első göröngyön s lefűleli a sipkáját, amely jóval ő előtte kiért volt s azóta megfeneklett egy lyukban.

A viszontlátás öröme megható.

Kicsi Nagy István körülcirógatja a hűtelen sipkát s hamarosan fejére rántja, - erőlködve húzza le annyira, hogy a szél le ne kaphassa megint.

Azután visszanéz arra, amerről most jött: a falu felé. Biz’ az messzire van. És aztán, lám ni, csakugyan fog az átok. Szent, hogy *ma*, akármit csinálna is, odáig nem juthatna.

Megcsóválja a fejét s dörmög hozzá:

- Nem megyek, - nem én! dehogy megyek.

Összehúzza magán a bekecset és lohol hazafelé.

Izgalmas párbaj

- Azt akarjátok tudni, miféle csonka kard az ott, a vívőeszközeim között? No, majd elmondom.

A csonka kard, amelynek a történetére kíváncsiak voltunk, a falon függött, sok egyéb sporttárgy szomszédságában, s éppen amiatt tűnt föl nekünk, mert a markolatától számítva csak egy arasznyi acél volt meg belőle. A többi hiányzott.

Géza, a házigazdánk, folytatta: - A penge másik felét úgy eltette a feleségem, hogy maga sem találja. Vagy csak füllenti, hogy nem sejtí, hol van. Babonás asszony, s ő tudja, mire jó az ilyesmit rejtegetni. A küszöb mellett is patkódarab van; vigyázzatok, el ne mozdítsátok.

Levette a falról a csonka kardot, s mialatt a furcsa emlék kézről-kézre járt közöttünk, belekezdett a magyarázatba.

*

Sohasem voltam valami jó diák s az apámnak elég boszúsága volt emiatt. Amikor a középiskolát valahogy megúsztam, nagy tanácskozás volt a családban, hogy: „quid nunc”, mit kezdjek most már. Én persze legjobban szerettem volna itthon maradni a gazdaságban, hisz’ a családi hagyomány is erre utalt; de az édesapámnak más volt a véleménye. Üriembernek egyébhez is kell érteni, mint ahhoz, hogy a botos ispánnak parancsoljon, - mondotta, - fölküldött hát az egyetemre.

Jogász lettem, mint minden magyar úrfi, aki előtt az van, hogy valaha esetleg vicipán legyen a megyéjében. De biz’ ritkán látott engemet az egyetem. Az egyetlen „tantárgy”, ami iránt komoly érdeklődést mutattam, a *kard* volt. Istenben boldogult jó öreg Keresztesy, a leg híresebb magyar vívómester nagy tehetségnek tartott, s ebben a studiumban úgy kiképzett, hogy a vívómesteri diplomát akármikor megkaphattam volna.

Utoljára is hazakerültem, mint ősjogász, aki két jogászgenerációt látott szárnyra kelni maga mellől.

Apám, ha lassan is, beletörődött a dologba, s minthogy a gazdálkodáshoz sokkal több kedvet mutattam, mint a paragrafusokhoz: némi zsörtölődéssel nekilátott, hogy gazdát faragjon belőlem, itthon.

Meg lehetett velem elégedve, mert megházasított.

„A legényember ritkán veszi az életet komolyan, - mondotta, - itt az ideje, hogy végképp megállapodjál, s tűzhelyed legyen.”

Nem mondtam magamnak kétszer s elvettem a feleségemet; egyem a lelkét neki.

Éltünk, éldegéltünk, boldogan, csöndesen, s miattam akár soha el ne mozdultunk volna a tanáinkról, ahol nekem való dolog bőven akadt. A feleségem is ott lehetett mellettem, folytonosan. Hanem egyszer valami pörös ügye támadt a családnak, ami miatt, sok tanácskozás után, föl kellett utaznom Budapestre:

- Jogász voltál vagy hét esztendeig, - sóhajtott föl az apám, - talán csak értesz valamit a pörhöz: menj és igazítsd el ott fent ezt az ügyet.

A feleségem örült, - mert egy percig sem képzelte másképp a dolgot, csak hogy ő is velem jön; - belenyugodtam hát. Budapestre utaztunk, s az első napot azzal töltöttük, hogy amit megkívántunk, azt a zsebünkhöz mértén megvásároltuk. Én egyebek között vettem egypár

gyönyörű kardot, amire ugyan semmi szükségem sem volt, de a régi emlékek hatása alatt nem állhattam ellen a vágnak, hogy ezeket a finom pengéket haza ne hozzam.

Este színházban voltunk, azután egy élénkebb vendéglőbe mentünk vacsorázni. A vendéglő tele volt s mi már alig kaptunk helyet. A cigány ugyancsak húzta, s láttam, hogy a feleségemnek szörnyű jókedve kerekedik. Pezsgőt hoztattam, ami a hangulatot még lelkesebbé tette.

Kocintgattunk az asszonykámmal s egyik nótát a másik után húztam neki. Egyszerre csak hallom, hogy a szomszéd asztalnál egy úr rólunk beszél.

Valami olyat mondott, mintha mi csak úgy balkézre mulatoznánk együtt.

Elöntött a düh, fölugrottam s úgy törültem képen az ipszét, hogy lefordult a székről.

Másnap persze életre-halálra állottunk szemközt egymással, az akkor még rendes párbajozó helyen, a cinkotai erdő egy tisztásán.

A párbajföltételek nagyon súlyosak voltak. Aminthogy a sértés is a legsúlyosabb volt, aminő lehetett.

Golyóváltás háromszor; nem találás esetén a párbaj folytatása karddal, végkimerülésig.

A segédeimtől, akiket Budapesten ragadt régi társaim közül szedtem össze, megtudtam, hogy akit inzultáltam, a hadsereg legjobb lövője. Egy nyugalmazott tüzérkapitány, aki, minthogy egy kicsit nagyot hall, korán került penzióba, s nyugdíjas minőségében polgári ruhával cserélte föl az egyenruhát.

Ily körülmények között az én híres vívásom nem sokat ígért. Hisz' elsősorban a pisztolyok beszélnek.

Bizony Isten, meg voltam illetődve, amikor fölállítottak bennünket a küzdőtéren. Szegény kis feleségem! - gondoltam magamban, - alkalmasint meghalok éretted...

A párbajvezető segéd megadta a jelt s a pisztolyok csöve fölemelkedett.

Habozás nélkül céloztam és lőttem. Számomra csak az a menekülés lehetett, hogy előbb lelövöm ellenfelemet, mint ő elsüti fegyverét. Golyóm nem talált, s a kapitány mintha gúnyos mosollyal mondott volna valamit, amit nem értettem.

A következő percben eldőrdült a lövése s én a halál szelét éreztem jobboldalt, a fülem mellett. A golyó alig egy arasznyira süvíthetett el a fejem mellett.

A segédek új pisztolyokat vettek elő s újra fölállítottak bennünket.

Most már végigborzongott rajtam valami, ami nem lehetett más, mint a katasztrófa előérzete. Végem van, gondoltam. Hisz' nyilvánvaló, hogy az ellenfelem roppant előnyben van. Ezúttal nem hibáz el.

Mit volt mit tennem, megint csak siettem a jeladás után a lövéssel; hátha megelőzőm. Ezúttal a kapitány arca már nem is gúnyt, hanem megvetést árult el, mert ismét hibáztam. Szobor-szerű mozdulatlansággal célzott, s megint mondott valamit, amit azért sem érthettem, mert mi tagadás, hevesen dobogott a szívem, s attól zúgott a fülem.

Egy másodperc múlva láttam a füstöt a kapitány pisztolycsöve körül, s ugyanakkor a bal-fülemre majd megsiketültem; oly közel s oly élesen füttyült el mellette a golyó.

Következett a harmadik lövés.

Több voltam már, mint komoly. Reménytelenül, lethargiával vártam a harmadik töltött pisztolyt. Éreztem, hogy minden hiába, nem tudok vele bánni. Most még úgy sem, mint máskor. A kapitány pedig ott áll, nyugodt és ördögi mosollyal, mint aki a dolgában bizonyos.

A jeladásra már nem is céloztam, csak vaktában lőttem. Golyóm ugyancsak közel röpülhetett el a kapitány mellett, mert hallottam, amint fölkiáltott: „sapperlott!”, s mintha hirtelen dühbe jött volna, épp oly fenhangon folytatta: „most pedig a szívét!” És célozott.

Éreztem, hogy elhalványodom. A halál küszöbén természetfölötti módon kifinomodtak érzékeim, s a fülemben megcsendültek az imént nem értett szavak is. Most kitaláltam, hogy a kapitány az első lövés előtt azt mondotta: „a jobb füle mellett!” A második lövésre pedig: „a bal füle mellett!” Íme, mind a kétszer úgy lőtt, ahogy akart. Nekem eszerint rögtön végem, mert most a szívemen van a sor!...

A kapitány egy másodpercig meredt rám, miközben szegény kis feleségemre gondolva vártam a biztos halált.

„Csett!” a borzalmas pisztoly csütörtököt mondott...

A párbaj első felének vége volt.

Segédeim izgatottan rohantak hozzám s szorongatták a kezemet, úgy gratuláltak.

- Sose hittem volna, hogy ilyen szerencsésen végződhet a dolog, - mondotta az egyik. - Isten csudája! hisz' a kapitány biztosra vett!...

Alig hallgattam oda. Bennem egyetlen indulat forrt. A boszu.

No megállj, te hóhér, - mormoltam magamban; - hát te körül lövöldöztél? még gúnyt is űztél belőlem? Várj csak!

Hallani sem akartam békülésről. Egyébiránt a kapitány sem. Fölállottunk a párbajhoz.

A sors az én gyönyörű új kardjaimra esett. Amikor a remek jószágot a kezembe kaptam, úgy éreztem, mintha rögtön a testem egy részévé válnék.

Most már más ember voltam, mint az imént. Büszkén, szinte gőgösen vártam, hogy a vezető-segéd egymásra szabadítson bennünket. Bizonyosra vettem, hogy karddal épp oly fölényem van, mint az imént a kapitánynak, amikor pisztolyoztunk. Visszaadom a kölcsönt. Először levágom a jobb fülét, azután végigvágok a bal fülén, azután...

A boszúvágy mámorossá tett; alig hangzott el a „rajta!”, a kapitányra rohantam s fölkiáltottam: „a jobb fülét!” A következő pillanatban vágtam s - iszonyu sikoltozásra ébredtem föl.

Szegény kis feleségem holtra rémültem kapaszkodott belém s jajgatva kiabálta: - Józsi! Józsi! szent Isten, mit csinálsz?!

Biz én azt csináltam, hogy a szokatlan pezsgőzéstől izgatottan végigálmodtam az egész párbajesetet, s amint álmomban a „rajtát” hallottam, fölragadtam az ágyam fejéhez állított új kardok egyikét, s úgy vágtam végig vele a falon, hogy nyomban kettétörött.

Azóta így őrzöm, csonkán, mint utolsó párbajom emlékét, - tette hozzá Géza, mindnyájunk föllélekzése és nevetése között.

Bakterek

- Misa hej!

Odabent megmozdult valaki erre a recsegő hívásra.

- Mi baj no!

Az előbbi borízú hang újra megszólalt:

- Gyere ki, ha mondom.

Jó ideig tartó szöszmötölés után egy nyurga kamasz bújt ki az ajtón. A bajusza éppen hogy serkedt s nagyon kesely volt. Amint a kívül levő embert meglátta, kiegyenesedett.

- Kend az, ides apám?

- Még kérded? Most is alszol, ugy-e?

A kamasz dühbe borult. - Ha akarnék se hagynak. Mindjárt fölkiabálnak.

- Ne zörögj, hanem ide hallgass. Itt jártak Sóskutáról.

- Mi közöm nekem ahhoz?

- Pali bácsi beteg. El kéne menni hozzá.

A legény vállat vont. - Menjen kend, ides apám.

Csúfolódva felelt az öreg: - Jó, hogy te megengeded; de addig ki vigyáz a kertre? Most érik a dinnye. A ténsúr a szemevilágát se félti jobban.

A legény bambán várta, hogy mi sül ki a végén. A vén bakter szelidebben adta: - Elmennék, ha te bejőnnél helyettem. Valamelyik béres majd gondját viseli az ökreidnek.

- S ha baj lesz, én kapok ki kendért.

- Ugyan, mi baj lehetne? Hajnalra megjövök. Neked lesz jó, ha Pali bácsi előbb-utóbb ránk testál valamit. Van ám neki.

A fiú ümmögött-hümmögött; csóválta a fejét. Nyíltan ellenkezni nem igen mert, minthogy hirtelenkező volt az öreg. Pedig sehogyse szívesen állt ma kötélnek. Éppen ma nem. Nyögött egyet s megkérdezte:

- Mikor legyenek a kertben?

- Esti harangszó után jó lesz. Addig nem kell félni.

- Hol a vacca kendnek?

- Sz' tudod; a méhesben.

- Adjon hát egy kis dohányt.

Az öreg bakter elővette a dohányzacskóját, megdörzsölgette s kivájkált belőle vagy két pipára való. - Ilyet még a király se pipál, - mondta.

- Az már igaz, - felelt a kölyök. - Van ebben szőr is, bőr is.

- Ajándéklónak mit nézed csikó-fogát? Majd végigütök rajtad.

A legény eloldalgott. Az öreg arrább lódult. Egy darabig úgy ment az úton, mintha nagyon is sietne. De a kanyarodónál megállott s körülnézett. Az akácos éppen eltakarta. Szemlélődött, figyelt. Semmi gyanusat se vett észre, letért hát az útról, a szőlő felé. Arra vitt egy jól kaptaposott ösvény a csörgedi csárdába, ahol vasárnaponként a tanyások mulatnak.

Most ugyan péntek volt s az öreg bakter bőjtöt tartott. Csakhogy ilyenkor még sokkal jobban kívánta az italt. Abban nincs zsiradék. Meghalt volna, ha ma egy „litrácskát” be nem nyakalhat az idei karcosból. Így tette ravaszszá a nagy kívánság. Mert egy szó se volt igaz a sóskutai dologból. Csak ráfogta, hogy beteg az öreg Pali. Ha kisül, majd füllent valamit. Azt, hogy őt magát is lóvá tették s hiába járt odaát. Jaj a kölyöknek, ha el nem hiszi!

Mindebből persze semmit sem tudott a Misa gyerek, aki, ahogy ígérte, esti harangozás után beállított a kertbe.

Úgy oldalgott a méhes felé, mint akinek az orra vére folyik. Egyre dohogott-motyogott magában, hogy éppen ma, de éppen ma kellett így járnia. Ma estére ígérte a Bojtorék Julcsijának, hogy elmegy hozzá a kert sarkára egypár szál virágért, meg amit még ráadásul kaphat.

Letelepedett a méhes elé s bús nótákat füttyörészett, miközben folyvást ott járt az esze Julcsinál.

Minthogy sok volt a szunyog, rágyújtott. A pipája nem szelelt. Attól még rosszabb lett a kedve. Füttyölni sem lehetett pipa mellett. Istentelenül unatkozott s mind azon töprengett, nem áll-e szóba Julcsi ezalatt a lajtosi gépészszel, aki arra szokott este hazajárni s ha meglátja a leányt egymagában a kerítésnél: mindjárt ott is ragad.

A féltékenység marcangolta, nyugtalanította. Egy csöpp nyugta sem volt. Az a kutya gépész még bajt csinál, minthogy az asszonyféle „hajlandó”; megmondta azt az öreg Berciné, akinek három leányát „kertelték” el úgy, hogy egyik se ment férjhez azután.

Nagyokat nyögött a legény, magában, befelé s minden percben átfordult félfekvő helyzetében a másik oldalára. Se így nem bírta, se úgy. Ha szárnya lett volna, egyebet se tett volna, mint-hogy odarepül, visszarepül; amott vált egypár szót, emitt szétnéz, nincs-e hiba a dinnye körül. Azután újra kezdte volna, sólyomszárnyon, hogy egyhamar ki ne fáradhasson.

Addig-addig, hogy egyszer csak fölugrott s - dinnye ide, dinnye oda, - otthagya a „hivalt”. Nehogy meglássa valaki, az udvart is elkerülte; a sövényen mászott át pedig [...] ^{*} gyanussá. Ha akkor megcsípi, a szent se veszi le róla, hogy ő a dinnyetolvaj. A fülig szerelmes embernek éppen az az átka, hogy megfordítva cselekszik mindent, mint ahogy okos észszel tenné. A kert magára maradt s a dinnyét bizony csak a jó Isten őrizte. De talán még a jó Isten is elszundított egy kicsit ezen a felséges, csöndes, illatokat lehelő holdas éjszakán, különben nem engedte volna, hogy történjen, ami történt. Tudniillik, amikor javában pörögött a törpe almafán a zöld kabóca, egyszer csak egy sötét alak jelent meg a ribizke-sor között, végigbandukolt a gyümölcsfák árnyéka alatt a méhesig s a dinnyeföld közelében előbb várt, figyelt egy darabig, azután elkezdett pisszegni.

A jeladásra csak a kabóca állandó pörögése felelt. A kert különben néma volt, annyira, hogy még a kis nádastó békái közül sem adott hangot egyetlen egy sem. Nyilván nagyon száraz időjárást lehetett várni mostanában.

Az éjjeli vendég dörmögött s megcsóválta a fejét. Méltatlankodó morgással káromkodott. A súlyos jelzők a vén bakternek szóltak, akit elnyelt a föld, mert sehogysem akart előkerülni az ismételt pisszegésre. Ekkor gondolt egyet a sötét alak, s mint aki nagyon tudja itt a dürgést,

^{*} Szöveghiány! (az elektronikus változat szerk.)

nekiment a holdvilágította dinnyeföldnek; nagy biztonsággal, nem közönséges otthonossággal kereste meg azokat a fészkeket, ahol néhány érett dinnye illatát érezhette a gyakorlott orr; a pompás sárgadinnyét mindet leszedte, azután sorban a karjára rakva, vitte kifelé a kertből, egyenest a házba, amivel egyszersmind azt bizonyította, hogy jogos dolgot cselekszik.

A kabóca egyre csak trillázott, pörögött, fáradhatatlanul. A gyönyörű éjszaka lágy sóhajtása kábító liljom-illatot szórt el szanaszét. A hold lassan csúszott lejjebb-lejjebb az égről s egyszer csak a keleti szemhatár szélén egy kis világosság kezdett keresztültörni az éj amúgy is ritka fátyolán. Hajnalodott.

Ekkor gyöngye nesz támadt a kert bokrai közt s nemsokára egy nehézkes járásu ember közeledett a méhes felé. Nagyon bizonytalanul mozoghatott alatta a föld, mert minduntalan meg kellett fogódznia valamelyik közeleső fa derekában. Úgy zúgott, mint a szélverte galy.

Megállott s megszólalt szakgatottan: - Misa hej!... hallod-e, te Misa!

Halálos némaság volt a válasz.

Az ember türelmetlenkedett: - Hallod-e Misa! te gazember.

Minthogy erre se kapott feleletet, elindult a méhes belsejébe. Nagyokat markolt aközben a botján. Sötét tervet forgatott elméjében. Majd így-úgy végigvág azon a bitang kölykőn, hogy ennyire elaludt.

A méhesben körültapogatta a vackot s így megtudta, hogy üres, fölmordult: - Na, ezért meglakolsz!

Arra nem is gondolt, hogy hátha itt van a legény valahol a kertben. Jobban ismerte már a „hétalvót”, semhogy fölösleges buzgalmat tételezzen föl róla. Halkan teremtetézett még, amikor arra kezdett fülelni, hogy zörögnek a sövény tájékán. Recsegett-ropogott a száraz tüske, amivel a sövény végig meg vala koszorúzva. Ott éppen most mászhatott át valaki.

- No, ez a dinnyetolvaj!... Éppen jókor!... Szentje ne legyen a kötélrevalónak!...

A vén bakter, - ámbár ugyancsak boros volt, - összeszedte magát. Leguggolt, hogy minél kevésbbé lehessen észrevenni; mindenképp azon volt, hogy a szuszogását valahogy visszatartsa. Állva maradnia nem volna tanácsos, mert akkor éppen a nagy pöckösség miatt, ahogy az ittas ember feszeng, könnyen feldőlhetett volna.

A tolvaj erre tartott. Úgy jött, mintha zsinóron huzták volna. Amikor a méhes sarkáig jutott, arra riadt meg, hogy - puff! ugyancsak fejbe kollintják hátulról.

Elszédült egy kicsit s mire magához tért, a torkát szorongatta a vén bakter.

- A kezem közt vagy, hékás, - indulatoskodott, - s újra jót csapott botjával a póruljárt tolvajra. Az most már ész nélkül jajgatott s mindenképp szabadulni próbált a szíveslátástól.

- Hajahajj! idesapám! Mit csinál kend?... Megzavarodott kend?!... Én vagyok, no! - ordította.

Az öreg abbanhagyta a cséplést.

- Ejnye, Misa, csakugyan te volnál?

- Mit csudálkozik úgy? Mintha megvakult vón!

A bakter vérszemet kapott. - Hol jártál, kötnivaló? Úgy kell neked. - Ezzel újra fölemelte a botját, hogy megszerzi a porciót valami ráadással.

A legény elugrott. - Én csak jártam, ahol jártam, de kend se Pali bácsinál volt ám. Benéztem az este a „csörgedi” ablakán.

- Tyhüh! akkor szépen vagyunk.

- Kend csak van valahogy, de engem jól elkent.

- Baj, baj; le nem vehetem rólad. Kell egy pipa dohány?

Ezt már félig-meddig engesztelve mondta. Észre se vette a szóbeszéd közt, hogy lassankint kivilágosodott, s hogy onnan felülről jön valaki.

A gazda volt, akit most nem nagy örömmel vártak. Megállott előttük, mialatt alázatosan kapták le a kalapjokat s jó reggelt kívántak. A gazda rosszkedvű volt s nem is fogadta a köszöntést.

- Szégyen gyalázat, - mondta mérgesen, mialatt végigjártatta tekintetét a dinnyeföldön. - Iszen itt tolvaj járt az éjjel. Hát nem ellopták azt az egynéhány érett dinnyét?

Az öreg bakter nagy szemet meresztett, szinte kidagadt a szemegolyója.

- Hogy ellopták vóna? Mán hogy innen? Hogy lehessen az, instállok alássan!

- Ne instálljon, hanem oda nézzen! Itt is nyom, ott is nyom; - a dinnye meg sehol sincs...

A vén korhely szörnyüködni kezdett.

- Ejnye, de furcsa! Pedig ketten is őrizték. (A szemével odavágott egyet Misa felé.)

Misa bólintott, hogy bizony ők ketten is őrizték. S közben egyre simogatta sajgó vállát.

Nagynéném Budapesten

Nagynéném idős vidéki asszony s úgy gondolkodik, hogy ha a városi ember falura mehet nyaralni, miért ne nyaralhatna a falusi ember viszont a városban. Ebből következik, hogy szeretett nagynéném minden nyáron ellátogat ide s ilyenkor természetesen hozzám száll, mint rokonához, aki valamikor örököse leszek.

Én magam elég tűrhető helyzetű legényember vagyok. Van egy kétszobás lakásom, amelybe közvetlenül a lépcsőházból nyílik a bejárat. Némi áldozattal szívesen látom nagynénémet s arra a néhány napra, amit itt tölt, lemondok önállóságomról s mindenféle garzon-kedvtelésemről.

Forrón szeretett nagynéném az idén kissé korábban jött fel, mint máskor. Sőt már haza is ment. Éppen erről akarok valamit elmondani.

Megkaptam a szokásos táviratot, amelyben érkezése idejét tudatta s a távirat végén ezt a furcsaságot olvastam: „meglepetés vár rád.”

Nem vagyok nagyon gyorseszű ember, s el nem tudtam képzelni, mit hoz nekem nagynéném Tisza-Szent-Berekről. A megérkezés napján végre kisült. Az volt a meglepetés, hogy elhozta magával Fánit is, a fiával, Gyuszikával együtt.

Fáni éppen annyi idős, mint én s már vagy hat év óta özvegy. Abban az évben vesztette el a férjét, amikor gyermeke született, a kis Gyuszi. Valaha, diákkoromban, udvaroltam neki, de aztán szétváltunk s már vagy huszonöt év óta nem láttuk egymást.

Nagynéném diadalmasan mutatott Fánira: amikor a Perronon engem megpillantott. Lásd, mondta, itt van az első szerelmed, Fáni!

Nem is mondhatom, mennyire mutattam, hogy örülök. Aztán elindultam, hogy majd vezetem őket. Beültünk egy egyfogatuba, mert nagynéném nagyon szereti a takarékoságot. Ő és Fáni egymás mellett ült, velük szemben kuporodtam le én s Gyuszit az ölembe vettem.

Meg kell jegyeznem, hogy Gyuszi aludt. Szegényke elfáradt a hosszú vasutazástól. - Milyen csöndes! mondtam oly ábrázattal, mint akinek fölöttébb nagy kedve telik abban, hogy egy alvó gyermeket ringathat a térdén.

- Nem mindig ilyen, - szólott nagynéném szárazon. - De nézd, milyen pompás színben van Fáni.

Fáni inkább pompás husban volt s ezt meg is mondtam. Ő elpirult, nagynéném pedig szemrehányólag csóválta a fejét.

A harmadik emeletre persze nekem kellett Gyuszit fölcipelnem. Gyuszi csak hat éves, de mire a harmadik emeletre értem vele, azt hittem, százkilós. Éppen bebotorkáltunk sötét lakásomba, amikor fölébredt s vajaskenyeret követelt. Mit volt mit tennem, hamarjában leszaladtam s hoztam neki mindent.

Én az előszobába szorultam, mert a magam rendes vackát Fáni foglalta el. Gyuszi a divánon aludt s éjjel kétszer gurult le. Először feldöntötte azt a széket, amelyet éjjeli szekrény helyett tettem az anyja ágya mellé; másodszor pedig szálka ment a térdébe s erre olyan ordítást művelt, hogy mindnyájan fölébredtünk és én nekem ki kellett a szálkát operálnom.

Reggelre kutyabaja sem volt. Elővette a csuzliját s sorra lövöldözte le vele finom kis kínai figuráimat. Nagynéném látta, hogy izgatott kezdek lenni s vigasztalva mondta: ne törődjél vele; majd küldök neked ilyen cserepeket Tisza-Szent-Berekről, ha kedved telik bennök; nagyon ügyes fazekasunk van otthon.

Aztán hirtelen rátért Fánira, aki nélkül, - mint mondta, - már élni sem tudna; pedig alig fél éve, hogy magához vette. Fáni a legtokéletesebb gazdasszony a világon, maga főz, süt, maga takarít, sőt maga feji a teheneket, ha rákerül a sor. Fáni valóságos kincs annak a férfinak, aki jó feleséget akar.

- Bizony feleltem, - Fánika megérdemelne egy jó férjet, aki megbecsülné.

Nagynéném megleégedetten veregette meg a vállamat.

- Szeretem, hogy ez a nézeted, - mondta. - No majd meglássuk.

Ez a kijelentés gyanúsabban hangzott, semhogy ösztönszerűleg meg ne rémültem volna tőle, ámbar még gondolatban sem mertem megvallani, hogy mitől félek.

De a jókedvemnek, amit a Gyszi csuzlija amúgy is megcsappantott, meglehetősen vége volt. Szórakozottan kísérgettem őket egész nap s nagynéném kétszer vagy háromszor is keményen rám szólt, hogy miért nem vigyázok jobban Gyszira. Még eltalálja ütni a villamos.

Amikor este hazatértünk, nagynéném megint Fánit dicsérgette. Unottan hallgattam s végre búcsúzni kezdtem tőlök.

- Megengedem, hogy Fánit megöleld, - mondta a néni jelentős mosolylyal. - Hisz első ideálad.

Igazán nem tudom, mi történik velem, ha Gyszi e pillanatban szörnyű nagy zajt nem csap a szomszéd szobában. Oda rohantunk. A szegény gyermek addig ugrált egy karosszéken, hogy a nagy butordarab végre rádőlt s eltemette. Úgy meg volt fogva, mint egy egér. Alig tudtuk magához téríteni.

Ez megszakította a furcsa beszélgetést, de nagynéném a reggelinél újra talált alkalmat, hogy visszatérjen kedves témájára. Gyszi ugyanis úgy homlokon lőtt a csuzlijával, hogy majd kiugrott a szemem.

- Nevelés mindenesetre kell neki, - mondta nagynéném, - azt hiszem, kellő szigorral, de igazi szeretettel fogsz vele bánni.

Arcom nem egészen azt árulhatta el, amit nagynéném remélt, mert gyöngéd tekintetében hirtelen fenyegető komolyság keveredett.

- Kedves tervem van egy idő óta, - mondta, - s hogy annál bizonyosabb legyek a dolgomban, Fánit tettem meg általános örökösömmé.

Fáni lesütötte a szemet és mosolygott. Csak most láttam igazán, milyen kövér és vén (köztünk szólva, igaz, hogy egy idős velem, de én magam sem vagyok ám már gyerek.)

Lehetetlen volt, hogy tökéletesen tisztában ne legyek a helyzettel.

Így vagyunk? gondoltam magamban. Az sem baj. Legalább nem raboskodom tovább annak a reménykedésnek a rovására, hogy én ülök bele valaha a tiszta-szent-bereki vittyillóba.

Pokoli ötletem jött. Majd boszút állok én rajtatok, megálljatok csak. Rövid időre távoztam, azzal az ürügygyel, hogy a hivatalba megyek. Alig egy óra múlva visszatértem s aztán vidáman fogtam karon Fánit, úgy mentünk sétálni.

Nagynéném kedvteléssel legeltette rajtunk a szemét s jóindulattal biztatott, hogy csak ne törődjem ő vele, viseljem gondját Fánikának. Még Gyuszit is magára vállalta.

Délután kifáradva, de nagyon vidáman kerültünk haza. Nagynéném már a lépcsőn felmenet pedzette, hogy érdekes mondanivalója van. Mialatt kényelembe tették magokat, valaki kopogtatott. A házmester volt. Táviratot hozott a néni számára.

Vidéki ember többnyire csak akkor kap táviratot, ha bajról értesítik. Megdöbbenve álltuk körül a különös papirost.

- Kérlek, bontsd föl, - mondta a néni sápadtan.

Megtettem. Aztán olvasni kezdtem.

„Tisza-Szent-Berek ég; a tekintetes asszony portája veszedelemben van. Fáni téns-asszony riska tehenét ellopták. Tessenek hamar hazajönni. Márton gazda.”

A két asszony kétségbeesett sírásban tört ki s rögtön indulni akart. Alig birtam csomagjaikat rendbe hozni.

Kezöket tördelve robogtak ki az állomásra s egy óra múlva útban voltak Tisza-Szent-Berek felé.

Gyuszi búcsúzóul még egyszer pofonlőtt a csuzlival, de azt már nem bántam.

Vidáman tértem be a városba s megkönnyebbülve állítottam be a rendes korcsmába vacsorálni.

Barátaim azt hitték, hogy én nyertem meg a nagy sorsjátékot s azt követelték, hogy néhány liter bort fizessek nekik.

Boldogan fizettem. Hisz' tudtam, hogy Tisza-Szent-Berek nem ég s a többi baj sem igaz.

Én magam táviratoztam ugyanis mindazt a néninek, helyből. Bizonyosra vettem, hogy ijedtében úgy elszalad, hogy meg sem nézi a távirat keltezését.

Azzal pedig, ami ezután következik, én már nem törődöm. Örökre szakítok nagynénémmel.

Mit gondolhatott az az ember

A pénteki társaságba Laci érkezett utolsónak, aki máskor jóformán az első szokott lenni.

A pénteki társaság amolyan vacsorázó társaság, amelynek a tagjai egy héten csak egyszer látják egymást, s ilyenkor kiürítenek néhány barátságpoharat; akközben pedig meghányják-vetik a világ sorját, és élénk vitatkozással megtermékenyítik egymás gondolkodását. Valóságos jótétemény az efféle az elfoglalt nagyvárosi emberre, aki a maga dolga miatt gyakran alig ér rá, hogy az egyoldalúságtól a társaságok fölkeresésével meneküljön.

Laci, a nagy tünődő, meglehetősen komor volt, s a barátai el voltak rá készülve, hogy mindjárt elkezd valamit szidni, amint belép, - minthogy elégedetlenség nélkül egy óráig sem lehetett el a derék fiu.

Feri bácsi, a társaság isteni nyugalma szeniora, jelentősen intett a többinek, amikor Laci hamleti ábrázattal besompolygott, s szinte észrevétlenül akarta a helyét elfoglalni.

- Hát neked miért folyik megint az orrod vére? - kérdezte Feri bácsi.

Laci nem felelt egyenesen, hanem a világ legtöprengőbb ábrázatával sóhajtott föl: - Mit gondolhatott az az ember!...

Minthogy erre a kevésbé érthető fölajdulásra senki sem felelt, nekifordult a társaságnak s így szólt: - Különös történetet hallottam az imént; tragikus, megható történetet.

Erre, természetesen, mindenki kíváncsi volt. Laci nem nagyon kérette magát. Látszott rajta, hogy kifúrná az oldalát, ha nem beszélhetne. Hozzáfogott a történetéhez.

- Az Aréna-úton van egy újságelárusító. Egy béna ember. A féllába hiányzik. Ma, amikor újságot vettem tőle, azt kértem egyúttal: ugy-e, bácsi, maga katona volt?

„Dehogyan voltam, kérem, mondja az ember. Sose voltam biz' én.”

„Pedig azt hittem, mondom én, mert hogy falába van.”

„Azt tetszett gondolni, mondja ő, hogy a csatában lőtték el.”

„Azt, mondom én, hát nem ott?”

„Nem bizony, mondja ő, hanem amikor vándorló legény voltam.”

„No, ez furcsa, mondom én, hogy történt?”

„Mentem kérem a mezőn, toronyirányt, mondja ő, hogy az útam rövidítsem. Az egész világon egy lelket sem láttam, csak azt hallottam, hogy valahol messze mintha menydörögne néha. De azzal nem törődtem. Hát amint megyek-megyek, egyszer csak úgy érzem, szél támad s engem fölkap. De mindjárt le is ejtett. Fölkelni nem tudtam. A féllábam hiányzott. Gondolhatja az úr...”

Amikor idáig jutott a féllábu újságos, éppen akkor robogott el mellettem kocsin a szép Eliz. Én köszöntem, ő fogadta s a kocsit megállította, aztán odaintett. - Jó, hogy találkozunk, - mondotta, - beszédem van magával, üljön föl egy kicsit.

Fölültem. - És csak akkor jutott az eszembe, amikor leszálltam, hogy a féllábu ember esetét nem hallgattam meg végig. Annyira gyötört a kíváncsiság, hogy visszarohtam az Aréna-útra, de az én emberem már sehol sem volt. Pedig majd széttöröm a fejemet, úgy szeretném tudni: mit gondolt, mi történt vele, amikor fölbukott a mezőn s látta, hogy a féllába sehol sincs. Valahol hadgyakorlat volt s ágyúval lövöldöztek. A környékeliek tudtak róla, nem is

járt hát a mezőn senki se. De a szegény vándorlegény csak ment az orra után, amíg bele nem ütődött egy bolond golyóbisba... Csak azt tudnám, mit gondolt!...

Az asztal végéről kacagás hallatszott. Mindenki odanézett. Laci neheztelve csóválta a fejét.

- Nem tudom, mi lehet ezen nevetni való, - szólott elkomolyodva; - nagyon szeretném tudni.

Az asztal végén Árpád ült s ő kacagott.

- Várjatok csak, - mondotta, anélkül, hogy töprengő pajtása érzékenysége meghatotta volna, - nekem is van egy ilyen történetem.

A szegény féllábu ujságelárusítónak vesztett ügye volt ebben a pillanatban. Az egész társaság az iránt érdeklődött, hogy az új történet milyen.

- Talán hallottatok már róla, - kezdte Árpád, - hogy a nagynéném szenvedélyes állatkedvelő. Kivált a macskákat imádta és sohase volt a ház anélkül, hogy egy pár kedves cicával ne találkozott volna ott az ember. A cicák között is volt egy, amelyet a nagynéném különös-képpen kitüntetett. Egy szép, nagy, cirmos cica, amelynek még az is meg volt engedve, ami miatt a többinek a söprőnyél járt ki, hogy tudniillik verébvadászatokat rendezzen.

Ezt annál könnyebben cselekedhette, mert a nagynéném a madarakat is szeretetébe fogadta, s ahány ablaka volt, valamennyinek a párkányát állandóan teleszórta kenyérmorzsával s egyéb verébnek való csemegével. Arra a csiripelő népség ugyancsak rászokott. Nagynéném ablakain eszerint mindig lehetett néhány tucat verebet látni, amelyek hol türelmetlenül ugrándoztak és csiripeltek, hol pedig jóllakva gubbaszkodtak és tollászkodtak, mintha teljesen lefoglalták volna a jó néni ablakpárkányait.

A favorit-cirmost állandóan ott lehetett látni az ablakok környékén, amint százféle ravasz számítással kerülgette a fürge hadat, anélkül, hogy csak egyetlen-egyszer is sikerült volna neki elcsípni egyet közülük.

Hja, a néni a harmadik emeleten lakott, s a verebek a párkányon belül mégsem merészkedtek; a cirmos jelentkezésére pedig a párkányról is arrább rebbentek, úgy, hogy üldözni őket kész istenkísértés lett volna.

Egyszer, egy csöndes tavaszi délután, amikor a környék népsége nyitott ablakok mellett sziesztázott, s az utca szokatlanul üres volt: valamelyik meggondolatlan verébfiu be talált röppenni a szobába, a félig leeresztett zsalu alatt, egy leejtett morzsa után.

A cirmos a következő pillanatban már az ablakpárkányon volt s elzárta a kis veréb elől a visszavonulás útját.

A megriadt madárka körülröpködte az árnyékos, hűs szobát, de nagyon idegenül érezhette magát, mert sehogy sem tudott megnyugodni. Csak röpült-röpült, körben, s az ablakot kereste, amerről a külső szabad világ fénye áramlott be a zsalu alatt.

Jaj, de mikor ott volt a rettenetes cirmos, a vérszomjas kis tigris, amelynek a szeme villódzó tűzben lángolt, s gonosz élénkséggel követte a veréb minden mozdulatát!...

A szegény kis „csirip” letelepedett volna már valahol, ha hirtelenében ki nem nyílik a szomszéd szoba ajtaja s be nem siet a néni. Ettől az újabb meglepetéstől a veréb úgy megijedt, hogy halálmegvetéssel, esze nélkül surrant el az ablakpárkányon leselkedő cirmos mellett, amely a fölcsigázott vérszomj hatása alatt mindenről megfeledkezve, elvakultan ugrott utána.

Nagynéném csak azt látta, hogy legkedvesebb cicája ég és föld között libeg egy másodpercig. Szegény néni, megértette, mi történt, s velőtrázó sikoltással ájultan rogyott össze.

A cirmos pedig kiterpesztette a négy lábát, elnyújtotta a farkát, s rémültében minden szál szőrét fölborzolva esett-esett lefelé, végtelenül, három emelet magasságból.

Mondtam, ugy-e, hogy az utcán alig járt valaki. Mindössze is egyetlen-egy úriember ballagott a ház mellett, andalogva.

A fején újdonszerű cilinder volt. A kezén finom sárga keztyű. A lábán lakkcipő. Bizonyosan szép asszonyhoz ment látogatóba.

Egyszer csak - zsupsz! - irgalmatlanul rácsap valaki a cilinderére, úgy, hogy a kürtős kalap a szemén s az orrán át a nyakáig szaladt le.

Nagyot nyekken az ember s kétségbeesve rángatja le a fejéről a rátapadt cilindert. S amikor rémült lelkendezéssel körültekint, és keresi, kit üssön agyon az orvítadás miatt: egy árva lelket se lát.

Mert hát a macska, amint a köcsögkalapra zuhant, onnan gondolkodás nélkül pattant le a földre, beugrott egy nyitott pinceablakon s úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

A köcsögkalapos úr még azt se sejtette, hogy ebben a csöndes, napfényes tavaszi időben honnan szakadt a nyaka közé a láthatatlan, hangtalan istennyila.

No, lássátok, - fejezte be Árpád az ő történetét, - én is úgy vagyok azóta, mint Laci: folyvást töröm a fejemet, hogy ugyan mit gondolhatott akkor az az ember.

A szerelmes őzbak

- Gyuri, Pista, gyertek már, segítsetek! - kiáltozott Elek nagybátyánk, a p-i erdész, - tönkre tesz ez a bak!

Egy megkötözött nagy őzbak rugdalózott a vállán. Odafutottunk s belecsimpaszkodtunk a szép állatba.

- Hogy jutott ehhez, Elek bácsi?

- Hja, szemesnek a világ, vaknak az alamizsna; amint a héjjafolyó táján lementem a patakhoz, valami furcsa zörgést, moszatolást hallok a sűrűben, odasietek, hát majd elájulok attól, amit látok; ez a gyönyörű bak vergődött egy erős dróthurokban, amit nyilván a vadorzók tettek ki. Tyűh, de haragudtam! Szerencsére volt nálam kötél, guzsba szedtem hamarosan a kapálózó párát s gondoltam, hazahozom, meggyógyítom, mert ni hogy bevágott a hurok a testébe. Ha így elereszteném, elpusztulna az istenadta. Majd ha összeszedi magát, mehet világgá megint.

Volt nagy öröm a háznál. Egyéb gondunk se volt attól fogva, csak a mi közös tulajdonunk, a bak. Minthogy a gyereknép úgy örült neki, hát Lujza néni, az Elek bácsi felesége is jó szemmel nézte. El-eljött velünk az ólba, ahol a bakot mindaddig tartottuk, amíg erős horzolásai begyógyultak. Nagy fifikával gyógyítottuk. Hosszu paszulykarónak a végére tiszta spongyadarabot kötöttünk, azt belemártottuk terpentines kenőcsbe, úgy kengettük messziről a piros sebeket, amíg beforradtak, meghalványodtak. A hosszú ruddal odanyulhattunk valahogy nagy óvatosan.

Lujza néninek jó szíve volt, sajnálta eleinte a bakot, azután megszerette. Amikor Elek bácsi azt kérdezte tőlünk, hogy nohát elbúcsúztunk-e már a szép jószágtól, mert ő most mindjárt elereszti: Lujza néni csípőre tett kézzel állott meg előtte s azt mondta: biz' a bak itt marad; ha megszeli, majd kieresztjük az udvarra.

Csakugyan úgy történt. Az őzbak bent maradt a riska-rekeszben; ott dédelgettük közös igyekezettel még egy darabig. Tömtük minden jóval, játszottunk vele egész nap s amikor azt hittük, hogy most már elég kezes, egyszer kinyitottuk neki az ajtót, hadd örüljön a szabadságnak.

Az udvar magas deszkakerítéssel volt körülvéve, onnan sehogy ki nem mehetett. Nekiszaladt első örömeiben a kertnek, amerre a zöld sövény csalogatta; az alacsony sövényen úgy átröpült egyetlen szökéssel, mint a madár, azután eltűnt a gazban a szemünk elől.

Riadozva és jajgatva rohantunk be Lujza nénihez s mindenképp egymásra akartuk kenni a bak elszabadulásának a történetét. Elek bácsi is figyelmessé lett és közénk ütött.

- Semmirekellők! majd hozok én nektek máskor is bakot, ha annyi galibát csináltok vele. Egyébiránt pedig ne bőgjetek, mert a kertből még nehezebb lenne kijutnia az őzeteknek, mint az udvarból. A tüskesövényt, ami az erdőfelé van, ugyan meg nem mássza. Csak valahogy kutyát ne vigyetek a kertbe, inért akkor vadászat lesz. Nem kellett volna még kiereszteni, nem volt még arra elég szelid.

A bak lassankint beletörődött a helyzetbe, megszokta a félszabadságot; nem bujt el, ha látott bennünket; ellenkezőleg, holmi nyaláncsággal még magunkhoz is tudtuk csalogatni. Csak az volt a baj, hogy szörnyű pákosztos hajlandósága nem érte be ezzel, megdézsmált mindent a kertben: virágot, veteményt, palántát, új oltást, s ezzel a rakoncátlanságával komoly károkat kezdett okozni.

Lujza néni el is hidegült iránta nemsokára. Hogyne, amikor nap-nap után ette miatta a méreg. Hanem azért még egy ideig csak le tudta csillapítani méltó haragját.

- Milyen gyönyörű! jaj be kedves! - dicsérgettük, valahányszor együtt mentünk a kertbe Lujza nénivel. A jó asszony nem felelt. Már nem egészen értett egyet velünk, de azért türtőztette magát a kedvünkért. Pedig kimondhatatlan szíváfásokat szenvedett, amikor a gaz dőzsölést látta, amit a bak az ő kertjében művelt.

Azt már éreztük, hogy előbb-utóbb lesz itt valami baj. Gyuri, az öcsém, nyíltan kimondta, hogy ez a dolog aligha fog símán tovább is így folyni. Mindamellettt talán kiegyenlíthettük volna az ellentéteket, ha a bak, ráadásul eddigi pákosztosságára, olyan viselkedést nem kezd, amivel a legnagyobb mértékben föllázította maga ellen a kertben megforduló fehérnépet.

Hogy miben találta passzióját? Abban, amiben minden fogságba került őzbak szokta. Rendkívüli érdeklődéssel kezdett viseltetni a viganók iránt. Az ilyen házi baköznek különben is megvan az a bolond szokása, hogy szeret az embernek nekiugrani, szeret öklelőzni, annyira, hogy néha valósággal félelmessé válik; de a nőkkel szemben még furcsább magatartást mutat valamennyi. Ahol szoknyát lát, oda hamarosan elszegődik udvarlónak s agancsa indiszkrét játékával nem kis zavarba hozza az asszonynépet.

A mi bakunk egyszerre ilyen don Juánná lett.

Ha a szolgáló valami zöldségért lement a kertbe, ő mindjárt mellette termett s úgy megtapogatta agancsával, hogy a konyhaszagu Lukrécia e díszpéldánya sikongva futott előle, amerre tágasabb volt.

Lujza néni szörnyűködve hallgatta ezt a dolgot.

Nem akarta hinni, amit a leány mesélt; boszankodott is, nevetett is, mert a leányt egy világért se lehetett rávenni, hogy murokrépat hozzon a kertből. Lujza néni hát rászánta magát, hogy majd hoz ő.

A zellertábla sarkán azután úgy meggyomrozta őt is az impertinens bak, hogy alig tudtuk elverni róla. Lujza néni reszketett az ingerültségtől és sikoltozva vánszorgott ki a kertből. Égre-földre esküdözött, hogy túl nem éli a bak ezt a napot.

Betelt tehát a mérték. Na, most véged neked, te bak!

Meg sem kíséreltük a kiengesztelést, hanem búsan kerestük Elek bácsit, hogy elmondjuk neki, mi történt.

Az öreg úgy kacagott, hogy a könye is csurgott, még akkor sem tért magához, amikor Lujza néni félrecsúszott kontyval s csípőre tett kézzel tipegett eléje, hogy lármás hangon panaszkodjék a goromba állatra.

- Pusztítsátok el, de még ma, - követelte, - mert különben mindnyájatokat kiverlek a házból, vele együtt!...

S azzal berohant a belső szobába, amelynek az ablaka éppen a kertre nyílt; ott várta, hogy miképpen teljesedik be a parancsa.

Elek bácsi ezalatt meghagyta a kocsisnak, hogy menjen, szúrja le a bakot; ő bizony nem lövi.

- Csak nem tartok özvadászatot egy veteményes kertben?!

A kocsis fölfegyverkezett a konyhakéssel, úgy próbált a bak közelébe jutni. De a megriasztott állat óvatos volt és élt a gyanúpörrel, hogy itt most ő ellene készül valami. Hívtuk szép szóval, próbáltuk elfogni pályával, de bizony ügyetlenek voltunk; utóljára is úgy megvadítottuk,

hogy vágatva száguldott előlünk, amint feléje mentünk. Összetiport minden veteményt, ami útjába esett; bizony nem igen kérdezte, hogy hová szabad lépni.

Elek bácsi egyet gondolt magában, s hogy teljes legyen a hecc, beeresztette a kopókat a kertbe. Valami kaján csínytevésre vágyhatott, az látszott a szeméből.

Rikkancs, a vén kopó, rögtön elkezdett szemre hajtani, amint az őz elibe került. A bak megértette, hogy ennek fele se tréfa most már, s egészen a régi vadállattá változott. Nagyokat szökve menekült a csaholó kopók elől a zeg-zugos kert bozótjában. Mi is nekiszelesedtünk, utána iramodtunk, valósággal ördögi pusztítást míveltünk minden veteményben.

Mintha egy tatársereg száguldott volna végig a kerten, amely abban lelte kedvét, hogy kitapossa még a növények gyökerét is. Vérszemet kapva kiabáltunk, üvöltöttünk, nem törődtünk már semmivel sem, legkevésbé a jó Lujza nénival, aki az ablaknál állott s egyre összecsapkodta a kezét a vad hajsza láttára.

A szorongatott bak nem tudta már, hogy hová legyen. A kutyák örülten hajtották, mi, kölykök, kannibálokká válva harsogtuk a harci diadalt, s Elek bácsi pedig, megszeppenve attól, hogy tulajdonképpen ő az oka a démoni vadászatnak, amely, mintha sohasem akart volna véget érni, a puskájáért rohant. Be kellett látnia, hogy egy jó sörétlövés az egyetlen, ami minden további bajt megakadályozhat.

Amíg ő odajárt, a hajsza folyt tovább. Egyszer csak a bak eltűnt előlünk, mintha a föld nyelte volna el. A kutyák szimatot vesztve száguldtak össze-vissza, de nem tartott a némaság sokáig; néhány másodperc múlva szörnyű sikoltozás jelezte, hogy valahol veszély van.

Kitaláltuk, hogy hol.

Szent Húbertus; segíts! A bak, végső kétségbeesésében, beugrott a Lujza néni ablakán s most megboszulja magát!

Egymás hátán másztunk be mi is a bak után.

A bestia csakugyan keményen gyomrozta Lujza nénit, mintha csak ezt akarta volna kifejezni:

„Tudom, hogy ezt a szép hajszát neked köszönhetem, nohát, megfizetek érte, mielőtt a más-világra küldtök.”

Bizony hamar odaküldtük. A szeles kocsis ott szúrta le, a szoba közepén, haldokló szeme a hímzett szőnyegen tört meg.

Elek bácsi lelkendezve tört ránk a puskájával, de amint meglátta a neje dúlt arcát, nyomban elsompolygott.

Történet a becsületről

Tar Feri könnyen izguló, kolerikus vérmérsékletű ember, aki a világon mindenből ki tud szedni a maga számára valami keserűséget. Különös kedvteléssel szidja általában az egész emberi nemet, de minthogy ő maga egy hétszilvafás birtokon gazdálkodik: tesz némi kivételt a hasonló foglalkozásúakkal.

- Becsület! becsület! - kiabálta akkor este is, amikor utóljára együtt vacsoráztunk; - mit akartok ezzel a nyúlékony fogalommal? Nekem beszélhetek! Mindenki huncut valahogyan, mert a lelkeket megmételtyezi az ördög kitalálta útlatos mammon. Hej, ha annak nem volna hatalmában a világ! Hej, ha az emberek megmaradtak volna árkádiai tisztaságban! Mert amióta a pénz az úr, azóta az eszményi becsület bújdosik...

- Bújdosik, ördögöt, - vágott közbe Vajai Gábris, aki csöndes szarkazmusával rendszerint uralkodni tudott a helyzeten. Sokszor köszönhattük neki, hogy egyik-másik heves vitánk hirtelen derült hangulatnak adott helyet. Most is látszott az arcán, hogy tartogat valamit a számunkra, amivel egyszersmind betömi annak a feketevérű Tar Ferinek a száját. Odafordult az acsarkodó emberhez s folytatta:

- Tudok én egy kis történetet a becsületességről; kétfelé áll a füled, ha meghallod.

- Valami bolondság lesz, - mormogta Feri komoran; de mi, többiek, csak annál kíváncsiabbak voltunk. - Halljuk azt a „becsületes” történetet, - kiabáltuk egyhangúan. S Gábris elkezdte:

- Egy menykő nagy bankban a főpénztáros egymilliót sikkasztott...

- No, ez szép becsület, - mordult közbe Feri diadallal.

- Megállj egy kicsit, pajtás; - a szebbje ezután következik. Mert az irígylésreméltó pénztárost elkezdte csiklandozni a lelkipurdalás. Tudta, előbb-utóbb kisül a dolog, s akkor lesz hadd el hadd!

- Mért nem ment mindjárt Amerikába? - csudálkozott Feri.

- Mert becsületesebb volt, semhogy ilyen tanácsot elfogadjon, - vetette oda Ábris foghegyről.

- Így aztán addig-addig töprengett, amíg a körmére nem égett a pénztárvizsgálat.

- Marha! - monologizált Feri, - úgy kell neki.

- Kárörvendésed korai. Mert mielőtt a félelmes pénztárvizsgálat megtörtént volna...

- Mégis megugrott mi?...

- Nem, hanem egyet gondolt és elment egy ügyvédhez.

- Fogas ügyvéd legyen, aszondom!

- Biz' az már nem is fogas, hanem agyaras volt, úgy értette a dolgát. A sikkasztó megvallott neki mindent, s aztán azt kérdezte tőle: no, fiskális úr, most mit csináljak?

Az ügyvéd mosolygott s figyelmesen nézte a kliensét.

- Azt nézi tán, hogy nem vagyok-e bolond? - kérdezte a bűnös izgatottan.

- Nem én, hanem hogy van-e annyi esze, amennyivel hirtelenében még egy milliót sikkaszthat a banktól.

A pénztáros meghökkent, gondolkodott. Kis vártatva így kiáltott föl: hogyne!

- Akkor semmi baj sincs. Menjen és sikkasztza el a másik milliót is. Ha kész az üzlettel, siessen hozzám rögtön..

A sikkasztó röpi. Másnap megint bekopogtatott az agyaras ügyvédhez.

- Megfogadtam a tanácsodat, uram.

- No, az derék. Akkor csak üljön le nyugodtan és várjon itt rám az irodámban, - mondotta a fiskális. Azzal vette a kalapját és ment egyenesen a menykő nagy bank direktorához.

- Uram, a bankodat meglopták, s a tettes jelentkezett nálam, mert furdalja a lelkiismeret, minthogy alapján véve becsületes ember. De nem tudhatom, meddig bírja a lelki harcot; könnyen lehet, hogy kereket old, akkor pedig üthetjük a nyomát.

A bankigazgató elsápadt. - Mennyit lopott? - volt első kérdése.

- Két milliót kereken, - felelte az agyaras. - De már csak egy van meg belőle. Ha kiegyeznek vele és békében hagyják, kész azt az egyet visszaadni. Tanácslom, gondolják meg. Jobb ma egy millió, mint holnap egy sem.

Az igazgató összecsapta a kezét s szaladt, hogy összehívja a bank főembereit. Azokkal együtt jajgatott, tanakodott; utóljára is azt határozták, hogy csak adja vissza a tolvaj az egy milliót, aztán menjen a pokolba.

- Ez már beszéd, - vélekedett az ügyvéd és hazasietett a klienséhez. - Becsületes egyezséget kötöttünk, - szólott. - Ön az egyik milliót visszaadja, a másikat velem megfélezi, s azzal rendben van az eset.

A sikkasztó föllélekzett s az ügyvéd nyakába borult. Szót fogadott.

Azóta talán érdemrendet is kapott már, minthogy olyan derék, jólelkiismeretű, becsületes ember.

S az ügyvéd?... Őneki a bank külön tiszteletdíjat szavazott meg a sikeres és tapintatos közbenjárásért.

- No látod, - kiáltott rá Ábris az ő elképedt barátjára, - hát nem elég becsületes történet ez? Mondjak-e még egy ilyet? Ezúttal egy másik bankról lesz szó. Egy kisebb, vidéki bankról. Ott még becsületesebb volt a pénztáros, mert nem is ügyvédhez fordult a sikkasztás után, hanem egyenesen az igazgatónak írt.

„Sikkasztottam, uram, és ezt nem bírom elviselni, - mondotta a levélben. - Bűnhődni akarok és följelentem magamat. Magam írom meg az egész nagy sikkasztás történetét és körülményeit a helyi lapban.”

A direktor majd hogy a nyelvét el nem harapta, úgy rohant a sikkasztóhoz, s éppen elcsípte a kapuban, amint a rendőrkapitányhoz indult volna.

- Hová megy? Mit akar? Maga szerencsétlen!

- Kérem alássan, megyek és föladom magamat.

- Ön azt nem teheti, nem fogja tenni! Meg ne próbálja! Ne merészelje! Mennyit sikkasztott ön?

- Nem sok híja a húszezer koronának, vagy talán egy kicsivel több is, kérem szépen.

Az igazgató föllélekzett. - Hála Istennek, hiszen ez potomság.

Kivette nagy kék zsebkendőjét és megtörölgette vele a homlokát. Aztán karonfogta a sikkasztót és beültette a kocsijába.

- Jöjjön, barátom, másképp intézzük el ezt az ügyet.

A főemberek előtt is mindent beismert a sikkasztó, s ekkor a következőképpen döntöttek: „Nem kell lármát ütni, mert az csak árt az intézetnek; a kárt mi viseljük, főemberek. A sikkasztó hadd fusson.”

Ekkor különös dolog történt.

A sikkasztó tudniillik fölállott és méltatlankodva mondotta: - Szegény családapa vagyok; mit csinállok a gyerekemmel, ha nincs állásom? Még ha legalább kivándorolhatnék Amerikába.

- Hát vándoroljon ki, - biztatta a direktor. - Szerzünk mi útlevelet.

- Csakhogy az útlevél nem elég ám! Nekem pénz is kell. Ha itt maradok, előbb-utóbb hallgatni fogok a lelkiösmeretemre és föladam magam.

A vezérférfiak fölugráltak.

- Azt ne merészelje, - kiabálták. - No nézze meg az ember! Mennyire van szüksége, hogy Amerikába menjen?

A sikkasztó papirost és ceruzát vett elő. Jó ideig számolt. Végre megszólalt:

- Minthogy becsületes ember vagyok, nem hagyhatok itt kifizetetlen adósságokat. Odaát is csak élnem kell valamiből, amíg itt vagy amott bankpénztáros leszek. Summa summárum: kell vagy ötezer forint.

A főemberek egymásra néztek, megvakarták a fejüket, végül a zsebökbe nyúltak s összeadták az ötezer forintot, a becsület nevében.

A sikkasztó így indulhatott Amerikába, a vezéremberek pedig bankettet csaptak elutazása napján.

Minden jól lett volna, de egyszer levelet kaptak, amelyben a sikkasztó keservesen panaszkodik nekik, hogy minő nyomorban van. Most már nincs más a számára, minthogy hazajöjjön és följelentse magát.

A vezérférfiak táviratilag küldtek neki tekintélyes segílyt, csakhogy ott maradjon.

Egypár évig tartották így el a sikkasztót az Újvilágban, amikor egyszer a helyi lap kiszimatolta az esetet s mindent megírt.

Ekkor a bankigazgató ezt a táviratot küldte a sikkasztónak:

„Semmi sem akadályozza többé, hogy hazajöjjön. Siessen; a vallomásával legalább segít rajtunk. Ön becsületes ember és ha helyettünk is ül, megháláljuk.”

Semhogy gazemberként szerepeljen itthon, inkább megmaradt becsületes embernek túl a tengeren.

- Ami nagyon szép volt tőle, - mordult föl Tar Feri ingerülten, minthogy szemmel láthatólag féltette a sikkasztót, a Vajai Gábris egész elbeszélése alatt.

A néni tanácsa

Gazsi barátomat bátran sorozhatom a boldog emberek közé. Van neki tudniillik egy nagyon édes, bájos kis felesége, aki őt a szó szoros értelmében agyonimádja. Annyira imádja, hogy emiatt majdnem bátran sorozhatnám Gazsit a boldogtalan emberek közé is.

Mert jó a jó, de a sok még a jóból is megárthat, mondják. A túlságos nagy szerelem például ritkán jár féltés nélkül. A féltés magában véve hízog azokra, akik szeretetni vágnak, de azért bele lehet ám fáradni abba az élvezetbe, hogy az ember reggeltől estig és estétől reggelig egy szerető nő féltésének az ellenőrző gyöngédségeit érezze.

A mi Gazsink pedig ugyancsak érezte.

Felesége a legnagyobb mértékben kitüntette azzal, hogy nőcsábítónak tartotta, még pedig a legveszedelmesebb fajtából, abból, aki nem elégszik meg egy futó-muló pásztoraival, hanem állandó viszonyokat köt, nagy romlásra a férjek családi életének.

Ennek a gyanúsításnak aztán sok mindenféle rossz következménye támadt, ami miatt mindazonáltal kevés jussa volt haragudni Gazsinak, mert hisz minden a nagy szerelem rovására íródott, amivel az ő drága kis felesége iránta viseltetett.

A kisebb bajok közé tartozott mindjárt az is, hogy az asszonyka lehetőleg egy percre sem eresztette szeme elől az urát, s amikor csak tehetett, vele járt-kelt. Ezt azért mondom kis bajnak, mert Gazsi igazán jó férj volt s egész lelkéből viszonzta neje érzelmeit. De azért mégis kényelmetlenül érezte magát néha, ha hivatalos utain is folyvást kísérgette az asszonyka.

A sokkal nagyobb veszedelmek közül való volt ellenben feleségének az a szokása, hogy különös kedvteléssel kutató ki mindent, ahol Gazsi barátunk valamiféle írást (értsd: szerelmes levelet!) elrejtett. Ha időnkint otthon maradt az asszony s nem igyekezett mindenképpen azon, hogy az ura nyomában maradjon, akkor már sejtette Gazsi ennek a lemondásnak az okát. Semmi más nem volt az, minthogy a magány óráiban általános nagy razzit rendezhessen odahaza önagysága s kikereshesse az utolsó kis fiókot is: hátha ott akadna valami jelre; azután kiforgathasson minden zsebet, a férjhiűtlenség bizonyítására szolgáló adatot keresvén.

Sokat boszankodott emiatt Gazsi, mert ha nem kapott is szerelmes leveleket, de akadt fiókjában olyan irat, ami csak idegen embereket érdekelt s amihez semmi joggal sem nyúlhatott az asszony. Törte a fejét eleget, hogy hogyan szoktathatná el drága életpárját az illetéktelen fölfedező gyakorlatoktól. Sok ideig roppant elővigyázattal ügyelt arra, hogy ne találjon az asszony egyebet, mint legfeljebb halálosan unalmas, száraz okmányokat, holmi adóvéghajtási fenyegetőzést, aztán ügyvédi költségvetéseket és ráadásul napló-könyvecskéket arról, hogy mibe kerül egy mai feleség toilettje. De abba is bele lehet unni, hogy az ember egyébbel sem törődjék, csak hogy eltakarítson a felesége útjából mindent, ami nem tartozik a nyilvánosság elé, ha mindjárt ártatlan dolog is az.

Elkedvetlenítette ez az állapot s lázasan keresett módot arra, hogy véget vethessen a zaklató kíváncsiságnak. De azért talán máig is hiába törte volna a fejét, ha egy jó néni észre nem veszi, hogy Gazsiéknál nincs minden rendben s emiatt meg nem interpellálja a bús férjet.

A jó néni legkedvesebb barátnője volt a Gazsi boldogult édesmamájának, illet hát hozzá az érdeklődés. Gazsi aztán el is mondta neki titokban a baját.

A nénike mosolygott. - Ej, csak ennyi? - kérdezte vidáman. - No várjon, öcsém uram, adok én magának erre a bajra orvosságot. Még azt is megsúgom, hogy tudok valakit, akinek már használt. Valaha az én édes uram alkalmazta.

Aztán elmondta halkan, hogy a társaságban más senki meg ne hallja, hogy mi az az orvosság.

Gazsi mohón hallgatta s ragyogó szemmel csókolt kezét a nénikének.

*

Másnap délután Gazsiné önnagysága egyedül volt otthon. Az édes ura elment valami „fontos ügyben” s nem is volt kilátás rá, hogy este előtt visszakerüljön.

De a hivatalos ügy aligha elég ok lett volna, hogy Gazsiné otthon maradjon, ha úgy nem rémlett volna neki, hogy az ura öltözködés közben lopva csúsztatott be egy levélformájú papirost a legféltettebb fiókjába.

Alighogy magára maradt önnagysága, elővette saját külön kulcsait s kikereste közülök azt, amelyik abba a bizonyos fiókba illett.

A zár halkan csattant s a fiók nyitva volt. A furcsa, gyanús levél ott fehérlett az iratok tetején. Gazsiné mohón bontotta ki és olvasta: „Nem szégyenli magát, drágám? hisz nincsen ebben a fiókban semmi titok! Ne kutasson!!...” Ennyi volt az érdekes levél.

- Hah! - szisszent föl vérpiros arccal a menyecske. - Úgy látszik, ezzel a kötekedéssel akar férjemuram félrevezetni. Most már csak azért is!

És kinyitotta hamar a másik fiókot. Ott is volt egy furcsa levélke: „Ej-ej, kis kedves, ki hitette el magácskával, hogy olyasmit talál itt, ami az urát kompromittálhatná?! Javuljon meg, kérem!!...”

Most már csak azért is! Csak azért is!...

Egyik fiók a másik után pattant föl. Mindegyikben volt cédula, az asszony számára. Ilyen mondások, ni:

„A tíz parancsolatból csak egy hiányzik, hogy tökéletes legyen; a tizenegyedik: „ne kíváncsiskodjál!” - Vagy:

„Olvasd Orlando furiózót. Azt mondja egy helyen a költő: „bolond, ki olyasmit keres, amit nem akar találni!”” - Vagy:

„Jobb volna, szentem, ha a konyha után néznél, semhogy a fiókjaimból számúzd a rendet!”

Még a kabátok zsebében is mindenütt volt efféle célzatos írka-fírka.

Önnagysága eleinte nagyon haragudott, de abba belefáradt. Végül elkezdett gondolkodni. Megtorlás! megtorlás! jöjjön el a te országod, de minél előbb ám!

Mi legyen az a megtorlás? hisz’ végre szegény Gazsinak van egy kis igaza. Íme, minden cédula a felesége kezébe került, aki tehát valósággal kíváncsiskodott.

Csak akkor nem lenne Gazsinak igaza, ha ezeket a csúfolódó cédulákat *hiába* írta volna. Ha tudniillik, az, akinek írta, egyet sem olvasott volna el belőlök.

De hiszen ezt még meg lehet „csinálni”. Önnagysága egyet gondol, hirtelenében visszatesz mindent a helyére, a cédulákat oda, ahol voltak. A legnagyobb vigyázattal ügyel, hogy mindegyik a maga fiókjába kerüljön, mintha hozzá sem nyúltak volna. Aztán a fiókokat sorra bezárja s a kabátzsebeket szépen visszaforgatja, rendbehozza. Mikor az ura megjön, oly vidáman ugrik a nyakába, hogy Gazsi mindjárt tudja abból, hogy ez a túlságos nagy kedves-ség nincsen egészen titkos ok nélkül.

Alighogy magára marad, ravaszul nyitogatja ki a fiókjait s vizsgálgatja: lépre ment-e a madár.

A cédulákra mindegyikre hintett volt néhány szem porzót. Amelyikhez nem nyúltak, azon rajta kell még lenni.

Gazsi kézdörzsölgetve konstatálja, hogy biz egyiken sincs rajta. Itt tehát jártak. Így tehát a cédulákat elolvasták, lerázták rólok a porzót.

És mégis olyan jókedvű az asszony! Haj-haj! Gazsi a világért sem árulná el, hogy tud az esetről. Hanem a cédulákra megint ráhint néhány szemecske porzót, - más alkalomra.

Azt azután ott is találja másnap, harmadnap, negyednap.

A felesége pedig olyan édesen, olyan különösen mosolyog folyvást, mintha azt mondaná magában: csacsi uracskám te, most alig várod, hogy neked menjek és szidjalak, amiért úgy becsaptál, kifiguráztál; de azt nem éred el; csak azért sem; most pedig te szégyeld magadat, hogy nem bíztál meg bennem s rám akartál pirítani a cédulákkal.

Gazsi sejti a hamis mosolygás okát s azt gondolja: „a jó néni ke legyen áldott!”

Éjféli kocsikázás

Decemberben történt, amikor nagy tél volt. Húszfokos hidegről mindennap olvashattunk; az utas embernek keze-lába folyvást abban a veszedelemben volt, hogy elfagy; - s megtörtént a budapesti jégpályán, hogy egy kisasszonynak a kezében maradt a füle, amint megfogta.

Éppen a leghidegebb napok egyikén történt, hogy születésnapot ünnepeltek a Margit-pusztán.

Volt vendég bőven; hideg nem riasztotta vissza a régi hű barátokat, akik hagyományosan szoktak azon a napon ellátogatni a Margit-pusztára. Csakhogy, amíg más esztendőekben a közelebb lakók úgy éjfél tájban szépen hazakocsikáztak, (- szánkázásról évek óta szó sem lehetett decemberben -), addig ezúttal megkötötte magát a házigazda, hogy ő biz' senkit sem ereszt haza reggelig, mert a felelősség az övé, ha valaki az úton megfagy, vagy ha a farkasok megeszik.

A Margit-pusztta tájékán tudniillik éppenséggel nem volt lehetetlen a „farkaskaland”; alig egypár mérföldre lévén az erdős hegyvidék, ahonnan a toportyánféreg ilyen istentelen hidegben hamar lekíváncoztak a síkra.

Mindenki belenyugodott a helyzetbe, csak a z-i erdészben buzdult föl annyira a kötelességtudás, hogy semmi áron sem akart vacsorán túl maradni, s ezt, - szerencsétlenségére, - mindjárt ki is jelentette.

- Micsoda? Hogy te hazamégy? Ejnye, Miklós! hát milyen embernek gondolsz te engem? - méltatlankodott a házigazda. - Inkább széjjelszedetem a szánkódat, de innen ugyan reggeli előtt egy tapodtat sem mozdulsz.

Az erdész szabadkozott, - hogy így, hogy úgy, - őneki holnap hivatalos ügye van, korán reggel. De addig is, amíg lehetett, leült a kártyázók közé s csakhamar összenyert egy csomó pénzt, úgy, hogy most már éppenséggel nem akarták elereszteni a cimborák.

Mit volt mit tennie, a szegény ember maradt. Megígérte, hogy jó, hát belenyugszik. Akár-milyen keserves is neki, hajlandó elnyerni a pajtásai utolsó garasát is.

Azonközben pedig fölhasznált egy rövidke alkalmat, amikor a kompániától szabadulhatott, s hamarosan megírt egy cédulácskát, a szintén ott lévő p-i kasznárnak, aki nagyon szelíd, csöndes, szolgálatkész ember volt, s nem igen zavart vizet, akárhová került is.

„Kedves Palim, - így szólt a cédula, - az Istenre kérek, szabadíts meg ezektől a lumpoktól, akik nem akarnak eresztetni. A te szánkód a lovakkal együtt kint van az ököristállónál; láttam, amikor odahajtott a kocsis, - fogass be, titokban, s én majd az alsó istállónál ülök föl, hazahajtatok, te pedig az én szánkómmal rendelkezéssel reggel. Majd szólok lopva a kocsisomnak. Pontban éjfélkor indulni akarok, úgy intézkedjél, ügyesen, okosan. Hálás barátod, Miklós.”

A szobaleánynak jó borraivalót adott s megmagyarázta neki, hogy a cédula kinek szól.

Néhány perc múlva találkozott a p-i kasznárral, aki egyetértőleg bólintott a fejével s tovább ment.

A z-i erdész megkönnyebbült. No, ez rendben van, hál' Istennek. Nyugodtan kártyázott tovább s olyan disznóban volt, hogy egyre nyert, mialatt a társai dühöngtek.

Éjfél előtt öt perccel fölállott és csak úgy kalap nélkül kiment, azzal, hogy rögtön jön. Ahelyett ellenben az előszobában fölkapott egy bundát s egy süveget, azzal rohant az udvarra; futvást futott az alsó istállóhoz s ott a várakozó szánkába beleugrott s odaszólt halkan a kocsisnak: hajts!

A szánka elindult s úgy surrant végig a havon, mintha árnyék lett volna. Minden legjobban sikerült.

Az erdész boldogan bújt bele a bundájába, a gallért a fülére húzta s elszunyókált.

Isten tudná, meddig tartott ez a szánkázás; egyszerre csak az erdész arra ébredt föl, hogy a lovak megállanak, s nagy fényesség csap a szemébe. Vidám, borízű hang köszöntötte:

- Jó estét, Miklós! Szép, hogy te is ellátogattál hozzánk!

Annak az úrnak, aki ezt mondta, lámpás volt a kezében, s körülötte még többen is álltak, gyertyával, lámpával, úgy, hogy valóságos illumináció volt.

Az erdész elképedt. Megösmerte a Margit-pusztá gazdáját, meg azt a társaságot, amelyiket az imént szökve hagyott itt.

Ott volt a többi között a jámbor kasznár is.

Az erdészt elfutotta a méreg. Kiugrott a szánkából s elkezdett káromkodni. Először is a kasznárnak ment neki.

- Áruló, áruló!... - kiabálta.

A jámbor férfit nagyot nézett.

- É-é-én? - kérdezte hebegve.

Ki tudja, mi lett volna, ha a házigazda közbe nem lép.

- Ne bánts, Miklós, ő semminek sem oka. A cédulát én vettem el a szobaleánytól...

- De ő integetett, - dühösködött Miklós.

- Igen, mert én kértem rá, hogy ha meglát, ne szóljon egy szót sem, csak bólintson. Azután a kocsinak is én parancsoltam meg, hogy téged egy kicsit körülszánkáztasson.

- Gazemberek vagytok, - szólott a lefőzött erdész megadással, s pajtásai harsogó kacagása között ment vissza a kártyaszobába.

Nem telt bele egy óra, az utolsó garasát is elvesztette.

Gedő kasznár úr, és Ráski, az írnoka

Ősz felé fordult a nyár; a jó meleg augusztusi idő megérlelt már jóformán mindent, ami hasznos növényzete volt a Gunda-pusztának. A tengerin, meg a krumplin kívül nem igen volt betakarítani való; még a dinnyeföldről is elhordták a javát, de azért a homokon akadt még egypár száz pompás vörösbélű.

Gedő kasznár uram kiszólt a kocsisnak, hogy nyergelje meg a hátasokat. Csak két napja, hogy meghozták őket a sülelmedi vásárról, ugyanegy gazdától való mindakettő, egy istállóban nevelődtek csikó-koruk óta; úgy össze vannak szokva, mintha ikrek lettek volna.

Pedig dehogy voltak. Az egyik egy nagy, tizenhat markos sárga; erős, mint a bivaly és kitartó, munkabíró, mint a dromedár. Jó lesz Bánki Pistának, gondolta magában Gedő kasznár úr, amikor meglátta; úgyis pókos a „Marci”, azt majd be kell fogni most már igába. Együttal kedve jött arra a bolond kis szürkére is, amelyik ott ficánkolt jókedvűen a nagy sárga ló mellett. Azt meg mintha az Isten is arra teremtette volna, hogy ilyen félviseltes embert ringasson párnás derekán, amilyen Gedő kasznár úr volt.

Megvette mindakettőt. Azóta ideje se volt, hogy kipróbálja a maga szürkéjét, de most ebben a pompás szellős időben felségesen esik majd egy kis sétalovaglás a gazdaságban. Leüzent hát a cséplőkhöz Bánki Pistáért, hadd jöjjön fel; úgyis pihenő van, minthogy valami baja esett a gépnek. Majd kimennek együtt a pusztára.

Nagyszerű látványosság volt az, amint a két lovas egymás mellett haladt a poros úton. Don-Quijote és Sancho-Panza legújabb kiadásban. Bánki Pista lecsüngette nyurga lábszárát a maga táltosa oldalán, míg Gedő bácsi, aki inkább kocsikázáshoz volt szokva, heves rugaszkodással fogta át a szürke derekát s mohón kapkodott a sörényéhez, ha a ürge állat tréfásan kezdett ficánkolni alatta.

Délelőtt egy kis eső esett; az útszéli fű még harmatban csillogott tőle. A mező szinte fölédett, kizöldült; a réti virágról lepörgött a por. Csak a két táltos lassu ügetése verte föl a megszikkadt út porát. Nyilván meghatotta őket is a természet szépsége; láthatólag el voltak ragadtatva s játékos jókedvükben folyvást kapkodtak egymásfelé.

Bánki Pista, amikor észrevétlenül tehette, megcsípte hosszú vesszejével a pónit; Gedő el nem tudta képzelni, hogy micsoda tűz van a lovában. Valami az, hogy buzdítás nélkül is akkorákat szökik.

- Hallja-e Bánki, nagyon jó ló ám ez, - mondogatta, - olyan a háta, mint a ringó szék.

S hogy állítását bebizonyítsa, elkezdte magát hányni-vetni a lovon, hogy a szegény páráról majd lefordult a nyereg.

Néha előre robogott a pónival. Amikor a nagy sárga látta, hogy a kicsi a faképnél hagyja, nógatás nélkül is megindult és nyomában maradt istállótársának. Viszont ha az írnok eresztette meg a kantárszárat, akkor meg a póni nyújtózott ki és vágatott társa után.

Közönséges dolog ez olyan lovaknál, amelyek össze vannak szokva; de azért Gedő kasznárt nagyon mulattatta. Az úton még többször is kipróbálták a két ló egymás iránt való hűségét. Gedő kacagott és így kiáltott föl:

- Oszd' mondja valaki, hogy az állatnak nincs szíve!

Így járták be a gazdaság egy részét, míg végre a dinnyeföldre értek. A csősz éppen egy tucat válogatott görögdinnyét hordott be a kunyhójába, miközben nagyszerű sült kukoricát majszolt. Amikor az urakat meglátta, futott a réti kúthoz, hogy kivegye a behűtött dinnyét; hátha jól esik nekik a hosszas lovaglásra?...

Gedő kasznár úr üres óráiban nem vetette meg a jó falatot s csakhamar nekilátott testi jóléte növelésének. A csőszkunyhó hátához telepedett s addig evett, amíg szuszogni bírt. Bánki eleinte kissé szerénykedett, de amikor a kasznár nem látta, ökölnyi darabokat dugott a szájába.

- Haza kéne vinni vagy kettőt, - szólott Gedő célzatosan.

Bánki kötelességének tartotta, hogy följajánlja a szolgálatát. Megvan annak a módja, ahogy a paraszt csinálja. Egy zsákba két szép dinnye könnyen belefér; hogy össze ne rázza nagyon a ló, hát a saját nyaka köré veti az ember a zsákot, egyik dinnye elől, a másik hátul; csendes lépésben meg sem érzi a lovas.

Haza indultak.

Időközben a szellő elállott s Bánkinak úgy tetszett, hogy sokkal melegebb lett az idő. Vagy csak a nagy dinnyék súlya tette, hogy izzadni kezdett.

Ez nem volt kellemes és Bánkit lehangolta, de ugyanekkor az ő elkedvetlenedésével arányosan nőtt a kasznár úr vidámsága. Nagyon jót tett neki a kirándulás és oly otthonosan érezte magát a póni hátán, hogy minduntalan előre rugtatott vele.

A nagy sárga megint csak nem akart elmaradni s hosszú döcögős szökéssel loholt a póni után. Ilyenkor a két nagy dinnye elől és hátul irgalmatlanul dögönyözte a szegény Bánkit.

Egy darabig megpróbálta, hogy csendes káromkodással könnyítsen a szívéen, de sokáig ezzel sem bírta ki. Megszólalt:

- Kasznár uram, mennénk tán lassabban!... Alkalmatlan ám a sietés ezzel a dinnyével!

Gedő kasznár féloldalt ránézett; torzonborz bajusza szinte reszketett a titkolt kacagástól, amikor felelt neki.

- De barátocskám, inkább mennénk gyorsan. Nem látja, hogy ránk esteledik? Intézkedni kell a cséplőkkel...

És megsarkantyuzta a paripáját.

Az irnokot jóízűen ette a méreg, de nem mert felelni. Kivörösödött abban a fárasztó munkában, hogy a dinnyék ütéseit valahogy ellensúlyozza. Nem volt a sárgának álladzója s így hiába rángatta vissza, nem használt; nagyon erős szája volt az otromba dögnek. Bánki csupán annyi fényűzést engedett meg magának, hogy rövid szakgatott fölkiáltások helyett most már körmondatokban káromkodott.

Gedő kasznár figyelemmel kísérte a dolgot s nagy gyönyörködés támadt a lelkében. Bánki majd megpukkadt, de azért ügetett, minthogy a póni is ügetett. Így értek el a régi csutkaföldre, amely száz holdnyi szélességben terült előttük.

Bánki mereven nézett maga elé. Úgy látszott, hogy teljes lethargiába esett. Egyszer csak megszűnt az ügetés. Az elkínzott irnok föltekint s látja, hogy a kasznár úr nem hajszolja immár a lovát, ellenkezőleg, minél óvatosabban léptet a buckás csutkaszár közt.

Csakis egy testileg inzultált és összetört embernek támadhat olyan pokoli gondolata, amilyen e látványra a Bánki lelkében megfogamzott. Kiegyenesedett, a dinnyés zsákot szorosan magához fogta, azután sarkantyuba kapta a lovát és teljes erővel végigvágott rajta.

A sárga olyat ugrott, hogy Gedő uram ijedtében majd leesett a pónijáról; azután rohant, mint a szélvész, nem törődve se úttal, se csutkaszárral, se nyaktöréssel.

Természetesen ugyanezt cselekedte rögtön a póni is; ragadta magával a halálsápadt kasznárt, akinek két másodperc alatt sem kalapja, sem lovaglóstora nem vala többé.

Bánki szörnyű hangokat hallott maga mögött.

- Irnok úr!... Bánki úr! hallja-e, álljon meg!...

De Bánki csak némán rohant tovább; óh, mert édes a boszu. És nem vala hatalom, amely megállítsa.

Egyszer hátranézett és látott maga mögött messze egy szürke lovacskát, a hátán egy gnóm-alakkal, aki görcsösen szorongatta, ölelgette a vágató póni nyakát.

- Bánki! Bánki! - hangzott mögötte mind távolabb, - az Isten világáért!... Hallja-e Bánki!...

Az irnok úgy tett, mintha nem bírná megállítani a sárgát, azonközben pedig egyre sarkantyuzta. Mit bánta ő most már, ha palacsintává lapul is a két óriási görögdinnye közt.

Történt pedig, hogy amikor szerencsésen kiért a csutkaföld végére és ismét visszatekintett, megszűnt minden lárma mögötte, hanem a póni csak úgy lovas nélkül vágatott utána. Sok száz lépéssel hátrább egy gömbölyű alak botorkált a csutkaföld közepén.

*

Pipiske futkosott az útszélien; sordély serregett a mezei bokron és apró bogarak röpködtek az alkonyatra hajló levegőégben.

Más tanuja nem volt a Gedő uram balesetének, Bánki pedig nem az az ember, akinek eljárt volna valaha a szája.

És mégis kiderült valahogy a titok.

Károly

Egy nagy kőfal-kerítés választotta el a kertünket a szomszédétól. Nagyon szép kertünk volt, tele zöldséggel és gyümölcsfával; a széles utak mentén mindenütt ribizke- és málnabokrok sűrűsödtek, amelyek közül pompás körte- és ringlót-szilvafák emelték ki bokrétás fejöket. A kőfal-kerítés mentén mindenféle bab meg borsó nőtt; egy helyen lugas volt összeütve egypár lécből; arra fölfutott a nagy, vörösvirágu bivaly-paszuly s árnyék született a levelei alatt.

Ide szerettem kijárni leginkább. Ha tanulni akartam, itt nem háborgattak; ha valami regényt csentem az anyám könyvtárából: azzal is itt volt legalkalmasabb elbújni. A paszulykarók között nem igen leptek meg, mert jól láthattam, ha valaki közeledett, míg engem nem vettek észre messziről.

Valósággal boldog voltam, ha szombat délután, amikor nem volt iskolánk, elbújhattam a lugasba, hogy olvassak és ábrándozzam. Egyikkel sincs mit dicsekednem, mert csak regényt olvastam s ábrándjaim tárgya sohasem az volt, hogy vajha hibátlanul meg tudnék fejteni valami mértani feladványt. Megelégedtem azzal, ha eltűnődhettem rajta, hogy milyen gyönyörű színárnyalattal kezd sárgulni, pirosodni a fonnyadó paszuly levele, meg hogy a kiszáradt almafa derekán hogy jár ki s be egy jókora lyukon az a nagy fekete darázs, amit az akkori tudomány szerint még dandárkának hívtunk.

De hát hol van „Károly?” - kérdezhetik t. olvasóim. Órála még eddig szó sincs, pedig ő volna ennek a cikknek a hőse.

Igazán, a hőse. Úgy van tudniillik a dolog, hogy sokáig nagyon misztikus alaknak tetszett előttem, s azok után, amiket róla véletlenül megtudtam: „égtem a vágytól”, hogy lássam és ösmerjem.

Már mondtam, hogy a szomszédék kertjétől az a bizonyos kőfal választott el. Magas volt, s a teteje teleszórva éles üvegdarabokkal, tele verve hegyes szögekkel. A szomszéd, egy kivénhedt generális, sok sárgadinnyét termesztett s az volt a rögeszméje, hogy az egész világ azt lopja, azért emeltette a falat is.

Úgy kellett lennie, hogy éppen atájt, ahol a mi lugasunk volt, a kőfal túlsó oldalán is valami ilyen hűsülő helyet csináltak, mert nagyon gyakran hallottam ott egy vastag, gurgulyázó hangot, amely leginkább hasonlított ahhoz, amikor a kanpulyka buli-buliz. A generális úr gazdasszonyáé vagy feleségéé lehetett ez a hang; annyi bizonyos, hogy nőtől származott.

Eleinte boszantott a szünet nélkül való zsörtölődés; de később figyelni kezdtem rá. Annyiban érdekelt a dolog, hogy nagyon gyakran volt szó egy bizonyos Károlyról, aki, azok után, amiket róla beszéltek, bámulatos teremtés lehetett.

Talán fia, vagy rokona volt a generálisnak, akitől örökölte is fékezhetetlen természetét. Harcias vér csörgedezhetett ereiben s bátor, sőt vakmerő lehetett, mint a középkori lovagok.

„Hol van megint Károly?” - hallottam nem egyszer az aggódó kérdést; - „nyilván valami rosszban töri újra a fejét. Nézd meg csak! Megteszi a bitang, hogy összetöri a befőttes üvegeimet, mint a multkor.”

Eszerint Károly ínyeskedő volt. Nem rossz, kivált ha az embernek befőttes üvegek állanak rendelkezésére, amelyeket összetörhet.

Azután:

„Károlynak az imént tű volt a kezében; vigyázatok, mert összevarr minden asztalkendőt, vagy kiszúrja vele a macskák szemét. Ó, de nagy keresztm is van azzal a bitanggal!”

Már megint bitang. Mondhatom, Károly nem örvend valami jó hírnévnek, de úgy látszik, nagyon független, s ez tetszett nekem. Hát még amit később hallottam.

„Károlynak ma majd a torkára forrt a gazsága. Leugrott az eperfáról, egyenesen a Szultán hátára. Szerencsére Szultán éppen aludt s úgy megijedt a váratlan látogatástól, hogy elfelejtette használni a szarvát.”

No, ez mégis szörnyűség volt. Tehát Károly leugrik a fáról, a vad bika hátára?! Talán valami vasgyúró, aki egy magamfajta könyvmolyt félkézzel a falhoz lapít!...

A legnagyobb tiszteletet kezdtem érezni Károly iránt, s vágyam rohamosan növekedett, hogy megösmérkedjem ezzel az eszményi fiúval.

Hogy is van, hogy sohasem látni! Az igaz, hogy a generális mindössze csak a múlt év óta lakik itt, sehová sem jár, nem látogatják őt sem. Valószínű, hogy a fiát, mert kétségtelenül a fia, eddig máshol járatta iskolába, most meg talán „instruktort” tart neki. Bizonyosan nem bírtak vele az iskolában.

Ej, milyen jeles fiú lehetett ez a Károly. Akivel nem bírnak a professzorai!... Aki bikákon lovagol és összetöri a befőttes üvegeket!...

Sok mindenféle tervet eszeltem ki, hogy hogyan kellene vele összejönnöm. Azt hittem, hogy a mi természetünk nagyon kiegészítené egymást. Nekem, - úgy éreztem, - több eszem van arra, hogy pompás terveket főzsek ki, amelyekkel csudálkozásra indítjuk majd az egész világot; ő pedig nyilván merészebb és így alkalmasabb is a kész tervek megvalósítására.

Először is azt próbáltam meg, hogy benézzek a szomszédék kertjébe. Legalább hadd lássam. Minthogy a kőfalra bajos volt fölmásznom, a közellévő fákat szemeltem ki; azok ágairól próbáltam átnézni. Csak két nőcseléd volt ott a murokrépa között. Egyik sem dolgozott, hanem ette a murkot. Az igaz, hogy a vastaghangú asszony sehol sem látszott.

Később azt tettem, hogy levelet írtam Károlynak; följánlottam neki a barátságomat s találkát kértem tőle. A levelet postára adtam, de választ nem kaptam rá. Nyilván elveszett.

Egyszer csöndesen ülök a lugasban s olvasok. Hát odaát a legnagyobb rémülettel kezd kiabálni valaki: „Károlynál kés van. Károlynál kés van! vegyétek el tőle, különben összeöli a kis malacot!”

Ejnye, de vérengző fiu lehet ez! Ezzel talán nem is nagyon jó lesz kikezdeni. Meggondoltam a dolgot s nem írtam neki több levelet, de azért nem szüntem meg gondolatban foglalkozni vele. Mégis csak érdekes egy ilyen bátor természetű gyermek. Milyen férfiú lesz ebből, ha meg-nő!...

De csak kis híjja volt, hogy a derék Károlyra mindörökre lehetetlenné nem vált, hogy meg-nőjjön! Valamelyik szombat délután nagy láрма támadt megint a generálisék telkén. Ezúttal komoly dolognak kellett történni, mert amint hamarosan fölmásztam a fára, láttam, hogy még a kocsis is otthagya a kapálást és ahogy bírt, rohant az udvarra.

A vastaghangú nő szava elhallatszott hozzám: „Hamar, hamar, Károly a kútba esett!”

Jézus Mária! - meghűlt bennem a vér. - Na te szegény Károly! szegény barátom!

Újra hajlandó voltam e percben barátomul fogadni s szívszorongva vártam, mi hírt hallhatnék róla.

Lassankint elcsöndesült a lárma, de a kertbe senki sem jött többé. Ez aggasztott. Elhatároztam, hogy kérdezősködöm az első embertől, aki a generálisék közül mutatja magát, de csak hiába vártam. Végre nagy gondolatom jött. Bizonyára szép lesz tőlem, ha átmegyek és személyesen győződöm meg a helyzetről. Hisz a vallás is kötelességünké teszi a betegek látogatását. Ez egyszersmind pompás alkalom lesz, hogy Károlyt most már, élve vagy halva, de színről-színre lássam. Nem szóltam az anyámnak, hanem titokban felöltöttem az ünneplő ruhámat s magam is csudálkozva merészségemen, elindultam.

Ez már a Károly hatása volt, éreztem, hogy én még tanítványa is alig lehetnék a vakmerőségben. Milyen gyermek! már kútba is esett!...

A generális kutyái majd lehúztak. Ordítottam, mint a sakál, és vergődtem, mint a fába szorult féreg.

Ha hamarosan ki nem jönnek, azt hiszem, még Károlynak sem volt olyan kellemetlen helyzete a kútban, amilyenbe én kerülök vala.

Úgy vittek be a generálishoz, félig elájulva. Ott föllocsoltak és vizet adtak innom. Mikor magamhoz tértem, megmondottam, hogy mi járatban vagyok. Hogy annál érdekesebbnek tűnjem föl, úgy tettem, mintha már személyes barátságban állanék Károlylyal.

- Szegény Károly barátomat óhajtottam látni, - mondám. - Ő ma nagy veszélyben forgott. Vajjon nincs-e veszélyben az élete?!

Páthoszsza! beszéltem, ami szemmel láthatólag imponált. Akik hallották, csudálkoztak; a generális kivette pipáját a szájából, úgy bámult rám.

- Károlyt akarod látni? - monda végre, némi meglepetéssel. - Nem tudom ugyan, mi közöd hozzá, de teljék örömed. Most éppen alszik a bitang, de azért gyere.

Szinte dobogott a szívem, amikor a generális a dunna alá nyúlt. Egy fél pillanat alatt a fülénél fogva kirántotta s a szoba közepére dobta Károlyt, aki éktelenül kezdett sivítani s dühében vartyogott, mint a kecske-béka.

- Na, nesze, a kedves barátod, - kacagott a generális és rámutatott a haragos maki-majomra, amely egy ugrással megint visszabújt a meleg dunna alá.